

OBROUČKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. IV.

Turč. Sv. Martin, 31. Októbra 1873.

Číslo 10.

Malkotenti.

Historická povest od Sam. Tomášika.

(Dokončenie.)

VI.

Jatka Prešovská.

Tököly robil si nádeje, že sily tureckého cisára, jeho to ochranca, sú nevyčerpatelné a že i jemu usmeje sa šťastie. Bolo mu ведомo, že ačkoľvek s Benátskou republikou vedú vojnu, prece ohromné sily vojanske voždy posielajú do Uhorska. I srdce krajiny, kráľovský Budín, držali pevne v moci svojej.

No medzi Malkotentami nebolo svornosti a málo pomohla jim pomoc turecká. V Spiši nemohli sa dlho udržať, i utiahli sa do Šáriša. Pri Prešove pritiahol Tököly roztratené svoje čaty z okolitých stolíc

ku sebe a rozložil sa tam pevným táborem. Maršal cisársky Veteráni uderil na jeho upevnený tábor. Bitva bola veľmi krvavá. Malkotenti bojovali a bránili sa zúfale. Na oboch stranách padlo mnoho mŕtvých a ranených. Naposledy boli Malkotenti prece porazení a rozohnaní. Mesto Prešov bránil udatne Feldmayer, jeneral Tökölyho, no musel sa i ten

poddať. I Sabínovo i Bardejov padly. Jeneral Caprara dobyl Košice. Malkotenti začali sa sťahovať dolu ku Tise, jako na svoje poslednie útočisko. Tento jejích pochod podobal sa úteku. Cisárski boli všade v päťach za nimi.

Pri Vranove Poliak Tvardovský bránil cisárskym priechod prez riekú Topolu práve tam, kde niekedy prvých Malkotentov cvičil vo zbrani, a tu kulou smrteľne trafený, padajúc zvolal:

„Niech žije Poľska!“

Nasledovala šarvatka za šarvatkou, bitka za bitkou, a vždy len s porážkou Malkotentov. Šťastie odvrátilo sa od nich. Ztratil Onod, Tokaj, Ungvár. I po-

stupovali dolu vedľa Tisy, a pripojiť sa chceli ku tureckej armáde. Jeneral Heister hnal za nimi, i zaujal Solnok a Sv. Mikuláš.

Ku Tökölymu dorazil posol so smutnou správou, že Budín padol do rúk cisárskych. Na zprávu túto bol Tököly, jakoby hromovým bleskom omráčený, zrak svoj meravo uprel k zemi. Spomenul si s bolastou srdca

BOŽENA NEMCOVÁ.

na svoju milú manželku Helenu Zriňsku, ktorá sa zavrela na hrade Mukačove, brániac sa hrdinsky oproti obliehajúcemu zámok ten a lútosť, hnev, boľasť, hanba prerázala útroby jeho.

Keď sa spamätal a vytrhol z trapných svojich myšlienok, vypočúval zprávu poslovu ohľadom pádu Budína. Posol hovoril, že ačkoli 12.000 janičárov a 3000 špahov bránilo s neohrozenou zmužilosťou a vytrvalosťou hradby Budínske, preca knieža z Lothringu, ktorý mal 14.000 Uhrov a 7000 Brandeburcov pod svojim veliteľstvom, porúchanými múry vrátil sa do mesta, a po krvavom zápase po uliciach mestských, spiechalo víťazné jeho vojsko prez hromady mrtvol janičárskych do zámku a zaujali ho. Chýr tento predesil všetkých Turkov i v dolných Uhrách i v samom Carihrade.

Mustafa II., sultán turecký, pod jehožto panovaním táto pre Turkov tak osudná vojna započatá a vedená bola, bol veľmi slabý a netečný panovník, no jeho veľký vezír Hussein Kiprili bol muž neobyčajnej ráznosti, odvážlivý, neohrozený, ktorý spolu s Rámi bašom a s Fanariotom Maurokordatom tvorili triumvirát a pri všetkých týchto hrozných ztratách dovedli ríšu Tureckú pred úpadkom zachovať.

Tökoly so zbytkami svojho vojska pripojil sa k Turkom vo Velkom Varadíne. Jakonáhle však sa tu zjavil, vypukla nevoľa a rozlobenosť Turkov naproti nemu. Všetci reptali a obviňovali ho, že všetkého nešťastia je on sám príčina, že pohroma za pohromou v päťach sa vlečie za ním, že Džaurom netreba nikdy dôverovať, že on musí byť usrozušený s Nemcami. Tökolyho uväznili. Jako sa o tom chýr rozniesol medzi Malkotentami, najväčšia časť z posledných jeho prívržencov opustila ho a prešla k cisárskym, a len tí, ktorí sa najviac vinnými cítili a žiadnej nádeje nemali, žeby odpustenie občiahnúť mohli, zostali i ďalej pri Turkoch.

Jedného dňa došiel starý Hódža, t. pútnik turecký, ku veliteľovi a dokládal sa na svoju bradu, že je to opravdivé dopuštenie Božie, ktorému sa nemožno protivíť, lebo

vraj „Allah je veľký a Mohamed jeho prorok!“ To sa vraj stať muselo.

Na domluvy „svätého pútnika“ vypustili Tökolyho z väzenia, i dali mu pomocné vojsko. Z predošlých prívržencov Tökolyho, nikto nechcel viac nastaviť svoje hrdlo za neho; každý pokládal jeho vec za ztratenú a to tým viac, keď práve v ten čas cisár a kráľ Leopold zvolajúc snem do Prešporku, potvrdil starú konstitúciu uhorskú. A toto bol jediný prajný výsledok toľkých bojov a prelievania krvi Malkotentov.

Z Velko-Varadína hnuli sa Turci ku Aradu, ktorý dobýjal jenerál Heister. Jích bojovné čaty postavily sa v šíky. Vedľa janičárov v ohromných čapicách stály malé zbytky Malkotentov, a medzi nimi Lišaj, Dolniak a Vyrosták. Každý z nich stál so zasmužilým čelom a na tvári nosil výraz vniutorného nepokoja, jako keď čierne chmáry zatiahnú oblohu.

„Bratia moji,“ prerušil Dolniak mlčanie „mne je chivo jakosi jako nikdy pred žiadnou bitkou. Storáz som už hladel smrti smelo do očí, ani teraz sa jej nelakám, len bych si žiadal vedieť, či to dakedy lepšie bude na tom našom Slovensku? Či naše zámerý nezostanú bez výsledku?“

„Sladká i mne by bola smrť,“ riekol Vyrosták, „kebych videl aspon zore volnosti a svobody môjho národa; ale beda potomstvu, ktoré si deje a výdobytky predkov svojich ocenit a chránit nezná!“

„My sme sa pustili za najdrahšie poklady národa do zúfaleho zápasu, a pamiatku našich bojov žiadon človek zmazať nemôže. Potomstvo nech sa učí, jako má vlast svoju milovať a za česť i volnosť národa život svoj i majetok v obeť klásť,“ osvedčil sa Lišaj.

Zašumejú trúby, zarachocú bubne, hrmia delá, a pod kopytami koní zadunčí zem.

Dolniak a Vyrosták podali si bratské ruky.

„Spolu sme stáli,“ riekol Dolniak, „v toľkých bitkách a i teraz verne vytrvajme v boji jedon pri druhom. Keď nám súdeno padnúť, umrime spolu.“

„Dobre tak,“ dodal Vyrosták, „jedon druhého nech neprežije.“

Jazda cisárska zočiach Malkotentov po boku janičárov dala sa do nich s nevyslovnou bojovnosťou, aby pomstila na nich škvrnu a pohoršenie, ktoré zavdali kresťanskej Európe svojím spolením sa s neveriacimi pohľanmi. Malkotentí bránili sa zúfale; keď vypálili pušky, bili sa kolbami, rúbali palošími a šablami. Padali chlapi pod ťažkými ranami i z jednej i z druhej strany. Žiadon nehľadal milosť. I Dolniak s Vyrostákom nejedného dragóna zrazili z koňa. Jedon z dragónov priskočil z boku a zafal Dolniaka do hlavy, že hneď mŕtvý klesol k zemi. Vyrosták jako lev rozvztekný porazil nad jeho mŕtvou protivníka; no i on mnohými obklúčený a obsypán ranami klesol vedľa mŕtvy svojho priateľa.

Bitka po dlhom a krutom zápase rozhodla sa k prospechu cisárskych.

Turci Heisterom porazení, dali sa na útek.

Tököly a Lišaj len útekom zachránili svoje životy.

Na Hrachove liečil sa Bradáč pri vernej svojej Marienke.

I slávil s ňou v kole najbližšej rodiny oddávky, neskôr i svatbu bez všetkého hluku.

Sladké nádeje si robil, že po toľkých trampotách teraz už žiť bude blaženejšie dni s vernou tovaryškou života.

Nádeja tá ho trpkou sklámala!

Od náhončích kráľovského komisára Karaffu bol prezradený, obžalovaný a jako odbojca a spoločník Tökölyho pred vojenský krvavý súd do Prešova odvečený.

Marienka videla, jako jej muža poviazaného vojaci odvádzajú, i predesila sa náramne, lebo jej vyprávali, že v Prešove je ustanovený vojenský súd pozostávajúci zo troch členov, ktorého predsedom je jeneral Karaffa krvolačný ukrutník, hrozný bič na Malkotentov.

I odhodlala sa hneď za svojim manželom ísť do Prešova a všetko možné podujaf k jeho vysvobodeniu. Na svojej ceste do Prešova počula s úžasom tie najhroznejšie chýry o ukrutnosťach Karaffových, takže i jeho meno len s hrôzou a oškľivosťou menovali ľudia, a jeho súd nazvali „jatkou Prešovskou.“

I našla v Prešove utrápená Marienka, v dome mešťana a poctivého krajčira Laskomerského prítulok. Muž ten mal odrastlé dcéry, ktoré mu pri jeho remese pomáhaly. Marienka jako obratná ševkyňa nechcela zaháľaf, i bola mu ku pomoci.

Starý Laskomerský roznášal po domoch robotu, a vyzvedel sa o všetkom, čo sa deje s nešťastnými obetami Karaffovho súdu; i rozprával domácim, jaké úžasné nástroje k mučeniu ľudí upotreboval. Jedných ťahajú vraj na škrípec, až jim praštia kosti, druhým prešujú prsty na nohách a rukách, iných vrhnú do nástroja klincami vybitého a priťlačia tak, že celé telo nešťastníka až do kosti dopychané býva atď. Mukami donútení, priznali sa mnohí nešťastníci ku každej vine, ktorú jim Karaffa do úst kládol; i dal jich obesit, alebo jím hlavu zťaf, buďto jich štvrtit a čiastky tela na koly povešaf.

Keď ale preca doktorému i po vystatých mukách sa pošastilo svoju nevinnosť dokázaf, musel velikú výkupnú summu Karaffovi i jeho pomocníkom vyplatit a len potom ho jako bedára a zmračeného na tele lazára pustili na svobodu.

Tieto reči Laskomerského pichaly jako ostré trnie srdce ubohej Marienky; i prosila ho deň po dni, aby sa len dopytoval, či jej drahý sotva z choroby povstalý manžel nebol ešte predvolaný pred súd, lebo vraj jak jeho počnú tak mučiť, jej srdce musí puknúť od žiaľu. On ju ujšťoval, že posial Bradáč ešte nebol predvolaný, ale že už vela pánov, jako Zimmermanna, Ketzerovcov, Rauschera, Baranyaiho, Sárossyho, Fleischhakera, Medveckého, Schönlebena, Feldmayera, Székelya, Bezegha, Radvanského, Veberovcov, Rótha, Palášthyho, Feju atď. po vystatých prehrôzných mukách dal Karaffa katami potupne odpravit.

Marienka premýšľala mnoho, čo by mala podujaf za vysvobodenie manžela svojho z pazúrov krvolačného ukrutníka. Laskomerský jej pošepol o lakomosti a pijanstve Karaffovom a jeho náhončích. Ľudia potajme sa rozprávali, že zemplinské zemianstvo 24 súdkami tokajčiny a 400 dukátami preplatilo Karaffu a že v jejich stolici upustil od vyšetrovania.

I počala tajne častovať dobrou tokajčinou vojakov, ktorí chodievali na stráž ku žalárom. Keď oboznala sa so žalárnikom, rozdávala i jemu dukáty a toliare, jeho domácim darovala svoje šperky, prstene, náramnice a perly. Žalárnik vpustil ju nočného času do žalára. I našla svojho manžela sediaceho na holej slame so troma spoluväzňami v úzkej izbe, na ktorej bolo len jedno okno, s krížnymi železnými mrežami. S usedavým plačom vrhla sa mu do náručia, šopkajúc mu do ucha, že priniesla preňho dačo k vysvobodeniu. I vyťahovala zpod svojich šiat tenké piločky a povrázok, pokazujúc očami na okno.

Bradáč porozumel, i schoval to všetko do slamy, na ktorej spával. Slzy ho zaliali vidiac, že manželka nezapomnela na neho.

Objal ju vrúčne. Dlhो šopkali spolu.

Žalárnik ju upamätal, klopajúc zticha na dvere, a volajúc, že je už čas k odchodu.

Marienka s horkými slzami ponáhľala sa von dvermi.

Bradáč sdělil svoj úmysel svojím spoluväzňom, že seba i jich chce vysvobodiť, i boli usrozmenejší všetci. Najprv prepíli si svoje putá, potom mreže na okne, priviazali povraz do okna, a spúšťali sa po tichu na ulicu.

Noc bola tmavá.

Stráž opojená tokajčinou driemala na rohu žalára.

Dľa úmluvy rozišli sa na rozličné strany.

Marienka celú noc bola oblečená a nespala. Pozde zpolnoci počula tiché klopanie na okno, i vykradla sa z izby, zanechajúc lístok s dakolko dukátmi na stole.

Pred domom našla svojho manžela. Išli spolu do domu jedného z uskočivších s ním spoluväzňov, ktorý bol Prešovčan. I viedol jich ku hradbám mesta, kde sa najbezpečnejšie mohli dostať na svobodu. Prešli šťastlivo všetci po rebríku prez múr a dostali sa nikým nespozorovaní do otvoreného poľa, vo dne sa ukryvajúc, v noci cestujúc, došli ku Tise a do Sedmohradská, kde sa bezpečnými byť cítili. Tu pripojili sa ku družine Tökölyho.

Na Mukačove bránila sa hrdinsky manželka Tökölyho, Helena Zrínska, po celé tri

roky, vzdorujúc vojsku cisárskemu, ktoré zámok ten obliehalo. Smelo odrážala všetky útoky.

Vyšla jej potrava, a vojsko počalo trpeť hlad. A keď i nové vojsko turecké, ktoré medzitým časom bolo vtrhlo do Uhier, utrpelo pri Parkane úplnú porážku, keď už cisárski celé Uhorsko, ba i Slavonsko až ku vtoku Sávy do Dunaji boli opanovali a nebolo viac nijakej nádeje, žeby sa snád veci ku prospechu Malkotentov ešte zmeniť mohly, podala zámok Mukačovský dňa 14. Januára r. 1688. Následkom toho padla Tökölyčka i s posádkou zámku do zajatia a nemecký veliteľ sa tešil, že i ju jako niekedy Mariu Séci povedú v triumfe do Viedne, aby tam v žalári biedne svoj život skončila. No Tökölymu podarilo sa v poslednej bitke chytiť cisárskeho jenerála Heistera. A ďalšom vyjednávaní na výmenu za tohoto jenerála prepustená bola manželka Tökölyho, hrdinská Helena, na svobodu.

Protí samému Tökölymu nastalo vyšetrovanie v Carihrade. Bašovia a sám velvežír žalovali na neho, že všetky tie pohromy a nešťastie, ktoré sa zvalilo na Turkov, on bol zapríčinil.

Po mnohom vyšetrovaní podarilo sa preca Tökölymu pred sultanom samým sa očistiť a ospravedlniť. Meno Tökölyho zostalo preca na veky u Turkov vo zlej povesti.

Návrat do Uhier bol Tökölymu v miere Karlovickom navždy zabránený. Sultán dal veľkého vezíra Kara Mustaphu odpraviť, a Tökölyho menoval kniežaťom Vidinským, darujúc mu daktoré statky v Malej Azii. Sem presťahoval sa so svojou vernou družinou, i založil v Nikodemii malé osady slovenské a maďarské.

Vo vyhnanstve tom Tököly skoro ošedivél. Z muža len nedávno ešte vynikajúceho bujarou silou, hrdinskou odvahou a nezlomnou vytrvalosťou, po toľkých sklamaných nádejách a pohromách stal sa o nedlho shrbený, nevládny, biedny starček. Vniutorný žiaľ a bolest srdca rozrývali korene jeho života a prudká no beznádejná túžba po vlasti umorila ho.

Bradáč so svojou Marienkou žili si v ti-

chosti na malom statku svojom v neúhladnom domčeku. On obrábäl role, ona zahrädku, I pripomínali si často milú vlast a rodinu, z ktorej boli neprajným osudom vyhnatí. Vzdychali k Bohu, aby jim bolo dopriato, keď nie žiť, aspon umrieť a kosti svoje zložiť na drahom Slovensku. Ach milá je človeku tá jeho domovina a rodinný kraj, stóráz milšie Slováckovi jeho Tatry!

Lišaj, ktorý dakedy tak rád cigánov škádlil a veselé kúsky prevádzal, stal sa tu záduščivým. Málo hovorieval. Stránil sa ľudskej spoločnosti. Často slzavýma očama obzeral sa v tú stranu, na ktorej ležia končiarist

risté vysoké Tatry a liptovský Kriváň, a raz pred smrťou jako vo vytržení zaspieval:

Hej Slováci, krutý osud nás od dávna bije,
Do krvi nám zahrýzajú jedovaté zmyje;
No nebude vždy, jak bolo, zvrtné sa raz doba
A bude sa v prachu zvíjať bohopustá zloba.

Nestvoril Bôh ku porobe tie slovenské šije,
No i nám dal tvrdé päste a do ruky kyje,
Kyj na toho, kto na život rodu nášho čiaha,
By poznal svet, Slováckovi že svoboda drahá.

Krev i život za svoj národ vďačne nasadíme,
Ruka v ruke jako refaz v ohni obstojíme:
Nech hadovia dujú kameň, my strachu neznáme,
Čertí na nás zuby ceria, peklu odoláme!

Orol pták.*)

Keby ja bol orol pták,
Vyletel bych nad oblak,
Zaplieskal bych krydlami
Nad našimi Tatrami.

Tatra, pusté doliny!
Ja váš ptáček rodinný.
Jak prst osamotený,
Letím v blesku hrmení.

Hrôza desí celý svet —
Horký, tažký je můj let,
Víchřice ma zrážajú,
Perká so mňa padajú.

Dneska zima, zajtra dážď, —
A ty vlast má nič nedbáš,
Nedbáš, čo v tej hodine
Tvoje ptáča zahyne.

A tvoj pták v krutom boji
O to všetko nestojí!
Radšej zhyne na poli,
Jako by žil v nevoli.

A tvoj pták ďalej letí
Búrkam divým v úsrety:
Milší mu je voľný let,
Jak ten celý, šíry svet!

Janko Král.

*) Touto najnovšou básňou nastupuje náš dávno zamknúvší oblúbený poet Janko Král svoju novú poetickú púť po slovenských Tatrách. V zamknúvšom poetovi tomto pohrešovali sme mnoho. Jeho spevy sú opravdivými dietskami našich Tatier, i ľúbia sa nie len nám, no i najme našim bodrým bratom Čechom. Keď som nedávno v Prahe p. dr. Jula Grégra navštívil, prosil ma, bych spevy „podivného Janka“ posbieral a jemu k vydaniu doručil. Ja som mu to sľúbiť nemohol, z čiastky, že vyšlé spevy dľa môjho vedomia „Matici Slovenskej“ k vydaniu popustil, z čiastky že som neznal tých, u ktorých by spevy Kráľove hľadať mal. Teraz pošlúc mi náš poet tri básne pre „Orla“ píše mi: „Ja veru z mojich prác nič nemám, lebo tie sú z čiastky po svete roztračené z čiastky ztratily sa. A tak iba to mám z mojich prác, čo v pamäti nosím — a z pamäti odpišem.“ Ktoby sa vystúpeniu tohto veľkého poetického talentu netešil?! Keď tu hlučné „na zdar“ poetovi našemu privolávam, prosím tých pánov, u ktorých by sa rukopisy básni Kráľových nachádzaly, aby mi jich doručili ráčili, aby tak jich vydanie buď „M. Sl.“ alebo p. Grégr podjať mohol.

Redaktor.

Slovanskí básnici.

Podáva *Pavel Hečko*.

Básnici poľskí.

Zo šiestych dôb, na jaké Poliaci históriu svojej literatúry delia, sú doby III. V. a VI. najznamenitejšie, v nichž i najslavnejší básnici žili a pôsobili, jako to z českého „Naučného Slovníka“ vynímame.

Pravý rozkvet literatúry čistopolskej, pravú jej zlatú dobu založili mužovia preslávení pod Žigmundom I. a síce: *Rej z Naglovic*, ktorý ačkoľvek viac vynikal čo prozaik nežli jako básnik, ale nedal celému tomu veku jako duchovní velikán pravý a slavný smer; potom *Ján Kochanovskí*, prvý skutočný poľský básnik, ktorý nemá predchodcov a vzorov, utvoril si tak milú, prostú, skladnú a zvučnú reč poetickú, že v ohlade tom až po dnes za vzor slúžiť môže. Mimo jeho výborný preklad „Žalmov“ v rýmoch, vynikajú podobnou dokonalosťou jeho „Treny,“ rozmanité, tklivé, hlboké a napospol prirodzené, väčším dielom vytečné piesne a bezohľadné satyry. I jeho drama „Odprava poslov greckich,“ je po dramatoch dúbrovnických, prvým dramatom slovanským. Podobne i jeho frašky sú veľmi výborné.

Mikuláš, Petor a Andrej Kochanovskí, bratia, preslávili sa čo znamenití prekladatelia greckých, rímskych a vlašských básnikov.

Sebastian Klonovicz, ktorý prísno káral vady svojho veku, nešetiac ani šľachty ani Jesuitov, prečo i do vyhnanstva išť musel. Jeho básne sú čisto-národné a vynikajú hlbkou citu nad plody Jána Kochanovského.

Mikuláš Sep. Szarzyński, bol básnik krátkoživý. On prvý uviedol do literatúry poľskej znelky Petrarkové. Čo do jemnosti a tklivosti stojí síce za Kochanovskim, ale vzletom básnickým ho prevyšuje.

V nábožnej poesii vyznačil sa *Kašpar Miaskovskí* a *Stanislav Grochovskí*, ktorý posledný vládol i korenistou satyrou.

V selánkach vynikali: *Šimon Szymonovicz*, ktorý nasledoval vzory grecké a latinské a veci mythologické vplietol do obrazov, v ktorých poľskí sedliaci vystupujú, a *Šimon Zimorovicz*, z jehož selániek dýcha

milá prostoduchosť, hneď veselá a hneď smutná, jako myseľ básniková naladená bola.

Vo veku tomto vystupuje i genialný chrámový a suemovný rečník *Petor Skarga*, vznešený, hlboký, jasný a rozplameňujúci, pravý prorok, ktorý už predvída skázu národu hroziacu a preto všetky stavy a senátorov napomína ku svornosti a láske ku vlasti.

Zo štvrtého veku, ktorý sa panegyrickým a makaronickým menuje, vynikajú: *Václav Potockí*, preslulý básnou: „Vojna chocimská;“ *Jeronym, Andrej, Stanislav a Zbyhnev Morsztynovskí*, predstavujúci obrad ku klassičnosti francúzskej.

Čo výborní prekladatelia básnikov klassických vyznačili sa: *Bardziński, Chrosčinski* a *Ustrzycki*.

Jako latinský básnik v slohu Horácovom vynikol: *Kazimír Sarbiewski* a výborný prekladateľ Horáca *Eudorít Kondratoricz*.

Vo veku tomto vyznačil sa čo veľký kazateľ a rečník *Tomáš Młodzianovskí*, prorockým duchom jako Skarga hovoriaci, vreľý milovník vlasti, ktorý jej predvídaný pád oplakáva. Na jeho rečiach to cítiť, že zo srdca hovorí, a jeho ráznosť a nelícenosť preniká všetky útroby.

V piatom veku, ktorý sa od panovania Augusta III. táhá, alebo od r. 1674—1821 a menuje sa Stanislavovským, vyskytuje sa viac slavných básnikov, ktorí ačkoľvek sa smerom francúzskym, klassickým pomenovaným, ženú, vidno, že majú zvláštny talent a že sa vyrovnávajú i vzorom svojim. Representantom doby tejto je: *Ignác Krasickí*, ktorý ač na ľahkých francúzskych vzoroch vzdelaný, vyniká genialnou pôvodnosťou, zvlášte v satyre. Tomuto o bok sa stavia *Adam Stanislav Naruszevicz*, ktorý nemá síce tamtoho ľahkosti a dôvptipu, ale jeho poesia je z duše hrímajúca výmluvnosť, ktorá všetko čo zlého je, bez milosti rúca.

Dionys Kniáznin, jehož mnohé lyrické piesne utkvely v pamäti národa, a jehož dramata majúce za predmet vlast a budiac lásku k nej, podnecovali ducha vlasteneckého.

Jeho priateľ *František Zablocki*, bol ešte nadanejším básnikom od neho a nesmierne plodným, i vynikol svojimi dramatickými kusy, zvlášte veselohrami, ktoré dielom prekládal a dielom sám tvoril.

František Karpiński, jehož daktoré čarovné piesne, svetské i duchovné, ostaly dlho v ústach národa.

Ján Pavel Voronicz, ktorého básne dýchajú pravým zápalom básnickým a tklivou srdečnosťou, a jehož kázne sú arcidielom výmluvnosti.

Julian Ursin Niemcewicz, preslulý básnik, ktorý bol spolu satyrikom, theoretikom, historikom, dramatikom a romanopiscem a budil lásku k vlasti a k rodniemu jazyku.

Vojtech Boguslavski, pravý zakladateľ národného divadla, ktorý uderil na zdroj pravej poesie a jehož drama „Lud mniemany“ vniklo ponajprv hlbšie do poľského ľudu.

Vek siesty sa ťahá od r. 1821 po naše časy, a menuje sa dobou romantickou, dobou *Mickiewiczovou*.

Pseudoklassicismus francúzsky, ktorý bol ovládal literatúru po celú predošlú dobu, počína sa pomali rúcať, lebo pod stuhlou kôrou jeho umluvených foriem vzniká a pučí nový život, prebýja sa mocne na svetlo, až konečne rozjariv sa, rozkladá sa víťazne nad jeho zrúcaninami.

Tejto novej dobe pripravoval cestu básnik *Brodziński*, ktorý dokazoval, jak zbavený jest franc. classicismus národného ducha a života.

Mickiewicz sa musel tuho boriť za novú, rovno z národného ducha a života plynúcu ideu; jeho bolo však konečne víťazstvo, keď literatúra prestala blúdiť na slepo, utkvevšia na základe národnom. I tu však jednotlivci tým blúdia, že nasledujú nemecký a francúzsky romantismus, od nehož slovanský jako sila a život pôvodného básnictva, prameniaceho sa zo samého národa, veľmi sa delí od ktoréhokolvek cudzo-národného.

Sám *Mickiewicz* veľký básnický genius, bral sa v prvých svojich poetických plodoch smerom nemeckým, a najslavnejšia z jeho ballád „Svitezianka“ je napodobnením Goetheho ballády „Der Fischer,“ tiež i jeho „Dziady“ ukazujú napodobnenie Schillera a

Goetheho. Národní ráz majú iba jeho daktoré ballády, jako: „Czaty“ a „Traja Budrysovia“ a litevská povest: „Gražyna.“ Ale skoro stal sa *Mickiewicz* prvým národným prorokom, menovite svojim nevyrovnaným „Konrádom Vallenrodom“ tak, že jeho genius skvel sa čo hvieзда, za ktorou bral sa celý ten zástup básnikov, ktorí snažili sa čestné miesto zaujať na Parnase poľskom.

Medzi týmito vynikajú: *Anton Ed. Odyniec*, k nemuž má zase najviacej podobnosti *Julian Korsak*, získavši si veľkú povest znamenitým prekladom „Danteho Božskej komedie.“

Viac básnického nadania nežli oba predošli, má *Alex. Chodzko*, ač ani tento nenie originalný a najlepšie, práce jeho sú preklady básni novogréckych a perských, vedľa ktorých len nektoré ballády a pôvodnie piesne osnované na pôde národnej, majú púvab a sviežosť piesní rydzo-národných.

Znamenitý básnik je i *Severin Goszczyński*, ktorý vydal svoju „Dumu o Štefanovi Czarnieckom“ a potom čisto-národný plod músy jeho „Zámek Kaniovski“ z dejov Kolištiny a seče humanej, obraz to Ukrajiny Stanislavovskej, plný hrôzy, krvou presiakly, ukrutný, ale plný života a pravdy, lebo pomery medzi ludom ruským a šlachtou poľskou, sú tu historicky verne vylícené.

Zaleski, vybral si inú stránku zo života Ukrajiny, zamiloval sa do pamiatok dávneho Kozáctva, pokiaľ sa ono ešte s Poľskom nesváriło. Z počiatku nasledoval *Brodzińskiego*, ale potom sa pustil vlastnou cestou, jako talent vyšší a pravdivý. Piesne jeho vniknúť do ľudu, stały sa národnými, dôkaz to jejich podarenosti a hodnoty.

Grabovski, bol viacej esthetikom, kritikom a filosofom, nežli básnikom, veľikú však cenu majú jeho „Melodie ukraínskie“ a legenda „Navrzyniec z Povoda.“ jedna z najlepších toho druhu básni poľských.

Sem patrí ďalej *Tomáš Pudura*, ktorý nie po poľsky ale po rusky písal historické dumy z Ukrajinska, on neustupuje žiadnemu z veľčov ukrajinských, jeho piesne vzaté sú práve zo srdeca ľudu a pritom plné poesie a krásy.

Antonín Malczewski, stal sa povestným svojou básňou „Mária,“ ona je však viacej v klassickom nežli v romantickom duchu písaná.

V Haliči sa vyznačili čo básnici dvaja bratia: *Duninovia Borkovskí*, *Jozef a Alexander*, pamätní spolu svojim slovanským duchom a smerom.

Štefan Vítvický, verný druh *Mickiewiczov*, ktorý hólne a tesklivé city svoje v nábožných mystických spevoch vylieval.

Žigmund Krasinski, nadaný básnik, jehož bujná fantasia vládla jazykom čarovným i vo forme prosaickej.

Julius Slovacki, genius hieroglyfický, to jest taký, ktorý i tajomstvá prírody a ducha vyčítať zná, hrdý a smelý, závodil o prednosť so samým *Mickiewiczom*, fantastický a plný nadšenia, ktorý orlie kriedla rozvil k smelému rozletu.

Vincenc Pól, ktorý nevzlietajúce do výšin závratných, fantastických, drží sa v slušných medzách na zemi, ale nachodí i obľubu u svojich rodákov.

Z mladších básnikov zasluhujú byť menovanými a síce zo školy varšavskej: *Julian Fileborn*, *Richard Berciński*, *Theofil Lenartowicz*, veľmi nadaný, jeho básne: „*Błogosławiona*“ a „*Zachwycona*,“ sú tvorené v duchu čisto-národnom. Vysoko k sféram ideálnym zalieta: *Kornél Ujejski*, *Henrik Jablonski*, až z Afriky zo Zanzibaru sa ozýva. *Vladislav Sirokomla*, *Gabriela Žmichovská*, vydala básne pod menom: „*Volné chvíle*,“ *Maria Ilnická*, dojíma hlbokým citom a nevinnosťou

slohu a obrazov. *Severína Pruszkova*, tvorí nesmierne ľahko a milo. *Gabriela z Ginterów*, kňažna *Pazimín*, je talent vzácny a poctivý, *Deatyma Luszczevska*, píše práve filosofické básne a je talent improvisátorský.

V dramaturgii vynikajú v najnovších časoch: *Gf. Alex. Fredro*, predný jej reprezentant a znamenitý spisovateľ veselohier, jeho verše sú veľmi ľahké a plynné, lež vytyka sa mu i vodnavosť. *Placíd Jankowski*, *Fridr. Marbek*, *Joz. Korzeniowski* z Volyni, *Karol Cieszewski*, *Stanislav Boguslawski*, *Adam Gorczyński*, *Ján Kamiński*, *Karol Szajnocha*, *Antonín Melecki*, *Joz. Szujski* a pred časom zomrúly: *Romanovski*, *Domínik Magnuszewski*, ktorý píše dramata historické.

Čo romanopisci sa vyznačili: *Niemcewicz*, *Krasicki*, *Konšt. Gaszyński*, *Frant. Včzyk*, *Fridr. Skarbek*, *Felix Bernatowicz*, výtečný spisovateľ historických románov. *Alžbeta Krasinských Jaraczewska*, ktorá verne líči pomery poľské, znajúc dôkladne charaktery, a malujúce život tak, jaký bol. *Alex. Bronikowski*, ktorý pôvodne nemecky síce písal, ale duchom poľským, jeho diela vychodily hneď i v preklade poľskom. *Joz. Ignác Kraszewski* vo Vilne nadmier plodný romanopisec. *M. Czajkowski*, dávno povestný, *Kazim. Bujnicki*, *Odyniec*, prekládal arcidiela literatúr europejských, *Henrik Rzewuski*, písal hist. romány. *Joz. Korzeniowski*, *Ignác Chodzko*, *Ján Kanty Gregorowicz*, podáva zdarilé obrázky z ľudu. *Vlad. Chadzkiewicz* spisov. veľmi satyrický a dôvtipný a *Sigmund Kaczkowski*, ktorý i Rzewuského prevyšil.

(Pokračovanie nasleduje.)

Z veľmesta.

I.

Presadili hólne kvietok
Na pusté doliny,
Odobrali mu šumnú strán
Tatranské bystriny.

Dol ho dali z tatranských žúl
Do domu sklenného,
Pekný to dom — ach lež niet v ňom
Grúňa svobodného.

V ňom i slnko len skrze sklo
Na kvietko pohliadne.
A po rose, nebies rose
Darmo ono smädne.

Ach tu vetrik nezašumie,
Tu niet stromov tóní,
Ni spev ptáčkov — čo div, keď kvet
Smutno hlávku kloní.

II.

Lietával si sokol plavý
Nad zelené háje,
Tešily ho pestré lúky,
Bystré vody, kraje.

Vynášal sa nad horosvet,
Dumal o svobode,
Nehatený bol jeho let,
Neznal o nehode.

Zletel sokol na nížiny
Krydla mu opadly,
Púšte prachu, močariny —
Svet nesvojský, zvädlý. —

Škoda letov voľných letov
Ponad čisté hole:
Už si lietal i dolietal
Presmutný sokole.

Ej vylietal, nevylietal
Ešte coky svetu,
Prebrodím sa púšťou nížin
K slavných výšin letu.

Miloslav Dumný.

Supplikant.

Zlomky z denníka.

Od Eudorita Kubániho.
(Pokračovanie.)

VI.

„Ach, Jožko môj, Jožko!“ či supplikant
jako mileneec a zasnúbenec.

Či vás mám nudiť vypisovaním, jako prešmikol som mimo klepca t. j. jako som prešmikol poza zahrady v Kraľovanoch a získal dobrý skok vopred, podčím tam dnu v dedine pán slúžny s Hladovanským a s Bedárkom dôkladnejšie o zbojstve vyšetovanie držal a tuším i zápisnicu písal a ku konci, keď peniaze bezchybne našli vo vačku, krútil hlavou, jakoby celá príhoda naposled na žart — ačkoľvek nedovolený — výjst mohla? Nie; týmto vás nudiť nechcem, čo pozdejšie tiež len jako pobočnú vec mimochodom vypočúval som od Hladovanského.

A či radšej mám vás zabávať opisovaním krás toho okrúhleho, horami ohradeného, pahorkami a zelenými poliami i lúčinami posiateho, sriebornými páskami potokov popretkávaného, Váhom celou šírkou východo-severu lemovaného, v nížinách i výšinách svojich krásou letnej nevesty prírody vyzodo-

beného Turca, do nehož z priemiku Tatry a Fatry vystúpil som cele uvelebený i nad krajom samým i nad šťastným jim prešmiknutím? Nie; ani pri tom sa nebavme; poponáhľajme sa len k príhode, jakej v tom milostnom Turci ani holobradý a chlebový supplikant vymknúť nemohol.

Darmo je to; v Turci je raz všetko milostné, keď i nie tým, čo v ňom jako inde na zemi v potu tvári svoj chlieb jedia a trúda sa, teda aspon bezstarostne cestujúcim, medzi nichž v prvom rade, prosím, pripočítaj supplikantov a napospol žiakov, nestarajúcich sa nikdy ani o dnešný ani o zajtrajší deň, ani o nocľah, ani o to, čo by jedli alebo pili. Milostné teda i mne všetko: milostný kraj, milostná reč i pieseň jeho, milostné Vily jeho, — milostná i príhoda moja v ňom.

Všetko teda na stranu a počujte len príhodu samú.

Bola nedeľa.

V predminulé dva dni prebehol som z Oravy počnúc celý celučičký Turiec do polkola jeho východnou stranou, poberal som

sa už v strany západnie, abych druhým polokom obišiel ho. Po známej udalosti a týchto skokoch jelenacích na predstih Bedárka cheel som si už trocha i pohovieť i Bohu slúžiť za naplnovanie môjho supplikantského mešca, k čomu všetkému kynula mi Ivančina a jej fara i kostol, kam poberal som sa šírym poľom a lúčiami dolu od Hája a Štubne. Ale takýto pocestný vie, odkiaľ vyjde, nevie kde, k čomu a načo príde. Tak povodilo sa mne.

Na miesto Ivančinej, položenej po pravom brehu rieky Turca, zašiel som až na lavé jeho brehy a tu keď dozvedal som sa v úsrety mi prichodiaceho sviatočne odeného národa, či tamto Ivančina a jej kostol, povedali mi už ani neviem jaké meno osady a že je tam už po službách, z nichž národ už navracoval sa domov, do chalúp roztratených po brehách rieky malých, ale tým početnejších vesničiek. Čo pozostávalo? Pokochať sa i na miesto nábožnosti, no i na miesto chutného obedu jedine na malobnom kroji a pekných postavách týchto vesničianok; natešiť sa a napásť oči krajokrásami na šír i na dial rozprestreného toho okrúhleho Turca, veď i tak toto sú najkrajšie, najpoetickejšie pozitky v ňom. Konečne ale, keď pestrý národ vždy viac v pravo i v lavo trafil sa odo mňa, dal som sa upraviť smerom k hradskej ceste, smerom môjho ďalšieho putovania.

Putovať ale na horúcom poludňajšom slneci a k tomu o hlade? To neviem, komu by sa vám chcelo. Nechcelo sa ani mne. Práve kde som mal vystúpiť z pobočného chodníčka na hradskú, pokynulo mi husté vrbá brehov rieky a chladný jej vánok k niečomu lepšiemu — ku spánku a odpočinku sladkému. I tak uložil som sa do chladu vrbiny a takto i na lačný život podriemal, pochrápal som si chutnejšie ako nejedon tučný pán po veľkom obede.

Bolo už dobre zpoludnia, keď som pretrel oči a k mojej velikej radosti začul rachot voza uháňajúceho hradskou sem ku mne. Skočil som jako jelen na nohy a v okamihu postavil som sa na hradskej, aby ma tak vítaná príležitosť neminula. Môj vozár, zazrúc ma čakajúceho, umenšil rýchlosť, zastál pri

mne s vozom a sám ponúknul ma, abych len skoro sadal. Voz bol i paholok mlynársky; voz prázdny, kremä na prosriedku kotúč na sedisko poviazaných múčnych vriec, pre mňa jakoby pripravený. Už som teda sedel a sedel mätko; paholok pošibal kone; leteli sme jako vo víchor — leteli aspon z mojej stránky bezstarostne kam zaletíme, len či to bolo smerom mojej cesty.

Neleteli sme ale dlho po hradskej. V tú stranu k rieke stál pri nej samej mlyn; v tú stranu obrátil sa môj vozár, prv jako obadal som sa. Dost ja tomu, aby postál, že idem dolu, že mne hradskou ďalej putovať. Čím viac som prosil, kričal, volal: tým viac ten ďalej v bok uháňal, až sme sa stavili na širokom dvore pred mlynom.

Pred mlynom ale celá rota obyčajom nedelným vyesadajúceho mladšieho staršieho národu, medzi nimi i sám pán mlynár a pani mlynárka. Vstávali hore na diváky a prejavovali neobyčajný radostný ruch z nášho príchodu a hneď obklopili voz i mňa zo všetkých strán. Nestačil som zoskočiť, už mlynár a mlynárka chytali ma za jednu i za druhú ruku:

„Vítaj Jožko, vítaj; veď sme si mi hneď mysleli, že to ináč byť nemôže, že sa nám ty vrátiš.“

A z prosried tlupy ozval sa hlas:

„Ej, ba veru to priam všetko lepšie pôjde v tomto mlyne, keď tento tovaryš zase tu bude!“

„Ja Jožko? Ja tovaryš?“ hútal som si a pozeral po nich i po sebe. Že ma Palkom krstili a nie Jožkom, to znal som istotne; ale že bych aspon nevyzeral jako mlynársky tovaryš, to tak cele ani sebe zatajiť som nemohol, bo čím lepšie bol som chcel uhniedzť sa na onom kotúči vriec, tým väčmi zamúčil som sa od hlavy do päty. No preca takto nič po nič z poriadneho studenta nechcel som stať sa mlynárskym tovaryšom a odpieral som sa:

„Dobří ľudia, čo že sa vám to robí? Prizrite že sa lepšie, či som ozaj váš Jožko a váš tovaryš?“

„Páčte ho len, že to nie on?!“ ozval sa znovu ten istý hlas z tlupy. „A veď je

i dnes taký zamúčený, jaký tu chodil či vo piatok či vo sviatok. Nedajte naňho nič; nepusťte ho; on je!“

„Ej veru je on spravodlivý!“ dosvedčal môj pohonič. „Veď azda som nie slepý; poznal som ho hneď na ceste a jakby si nebol vysadol, bol by som ho na tie vrecia vyhodil a dobehol s nim domov.“

Spierať sa, utiecť takto poznatému a obhrknutému možno nebolo. I tak dočím táto vrava potrvala, bol som už vo dverách za obe ruky do mlyna vedený a mlynárka šoptala mi dôvernejšie a príchylnejšie do ucha:

„Ani sa mi netaj, Jožko môj, tak jako si sa mi utajil vonehdá na trhu v Prievidzi, keď som ňa poznala a na teba volala a ty zmizol si mi z očí pomedzi ľudom. Neboj sa, už je všetko dobre, keď si len tu! Marienka ustavične len za tebou vzdychala; otec na to hľadieť nemohol, nuž sa udobril, hoc i bol rozhevaný na teba. Netráp sa, Jožko; budú ohlášky a bude sobáš!“

„Aha, už viem, koľko bilo!“ dumal som v sebe. „Ja teda snúbenec krásnej Marienky a uvrzol som z domu len preto, že otec čosi nahneval sa na mňa; ale moje zmiznutie a vzdychy dcérine skrotily ho. Už oni so mnou na čistom, keď som jim len zase tu; ale ja — ja neviem, čoby takto riekol pán professor v Miskovci, keďby chlpán suplikant navrátil sa mu do lavíc školských s nerozlučnou obrúzkou — švárnou Turčiankou jako nevestou. No, nič je — myslím ďalej — vysvetlím jim všetko, len či tej tlupe tam vonku z očí zkapeme.“

Ale tam dnu v osobytej izbe mlynárovej bol som ešte len v klietke zavrznutý ptáčik. Dost' ja začímal, že som nie ten, za ktorého ma majú, žeby zo mňa bol planý mlynár a čo ja viem, čo všetko pomútil som. Starý ma len chválil, jaký som mu bol dobrý tovaryš, jako zaslúžim byť majstrom, jako ma Marienka rada má a odišla do kostola i teraz modliť sa, aby ma pán Bôh čím skorej nazpäť doniesol. Starká štebotala okolo mňa jako okolo svojho Jožka, usadila ma za stôl, posháňala hojné zbytky nedeľajšieho obedu, núkala a núkala a len hovorila:

„Kedy už to dievča dôjde z toho ko-

stola, jako sa mi zaraduje, jako to už teraz všetko dobre bude.“

Už raz inak nebolo: sedel som jako zasnúbenec a mladý zať za stolom smačnými jedlami naloženým a čo i srdce o mojom nenadálom postavení nič znať nechcelo, žalúdok aspon nezpieral sa tomu, ale vynahrádzal si svoj neobvyklý nedeľajší pôst, ktorému bol vystavený už od rána. Šupelo mi vždy len to, jako dostať sa von z klietky prv, jakoby snad došla Marienka a bystrým zrakom milenky poznala, že to nemá pred sebou pravého milenca a ja potom vysotený bol z izby na nový odiv ešte vždy predom mlynom veselej a o mojom príchode gagotajúcej chasy. Len už kedy roztvorila sa dvere a Marienka vstúpi a mňa vyženú a bude — posmech hotový.

Marienku poslali i vyzerať, no nevyzreli. Starostlivá matka sama bežala na návršie, či ju nevidáť; bo dievča rado potuluje sa o samote okolo brehov rieky, odkedy Jožka nechyrovať a môže i teraz len tu dakde byť a vraj — len aby si ešte dačo neurobilo. Mlynára čosi odvolali hneď zatým ku kolesu a ja preca raz ostal sám, abych sa aspon opamätáť mohol, či som ten, čo som a či ten, za koho ma majú. Lež dokedy sa bude upamätávať? Kým prídu a zase ma zavrznú? To nie! Poď ja von bočnými mlyna dvermi skokom jedným cez mlynicu do pola! Ozaj zľahka som si vydýchol, keď som bol von z klietky, trebárs ma čosi omíňalo, že dobrých ľudí ešte viac pomútim a skutočnému Jožkovi novým útekem zo mlyna zle narobím, jakby dakedy navrátiť sa mal. A či to len omíňalo ma, že v tom spechu nič po nič opúšťam odrazu dve družky púti a života: jednu sám neviem jako mi podávanú — Marienku, druhú tam v kúte zapomenutú — moju spravodlivú drienovku. Hádám Marienka, keď uvidí ju, pozná, že to nie sukovitá remeselnícka palica, že to nie tá, s ktorou utrápený Jožko púšťal sa na vandrovku a z toho uhádne, že ten pravý Jožko tu nebol, že ten by takýmto novým zmiznutím jej srdce raníť nemohol.

Za takéto-objasnenie pohádky srdcu lúbosťou utrápenému zaslúžilo moju drienovicu

tam nechať na offeru za užité dobré havránky; krom toho nahradí mi ju nezadlho dobrá lieskovicca, jakú si bárs kde odrežem! Takto potešujúc seba nad stratou milej mi drienovice a opatrne fahajúc sa dolu brehom rieky pomedzi hustú vrbinu, nepozorovaný prebehol som značný kus cesty. Bezpečne mohol som už vystúpiť i na hradskú, abych v neznámom kraji ďalšiu cestu nezmylil. Tu prišlo mi krížom prebehnúť chodník vinúci sa pomedzi vrbinu, z nejž chcel som dostať sa von na širší obzor. Na skerku chodníka ale kto tu? Dievčina nežná, rumenná jako malina stojí zadumená. V jednej ruke drží modlitebnú knižtičku a ku knižtičke pritíska rozvitý kvet kráľika, z jehož koruny vyšklbkáva po jednom biele kvetové lístky a šepce: „Príde — nepríde!“ Vyšlo jej naposled „Príde!“ Uradostnená tleskne rúčkami a — zazre mňa divom krásy jako k zemi prikovaného a do jej milostnej, zapadajúcim slnkom oziarenej tváre pozerajúceho.

„Ach Jožko môj, Jožko!“ ozve sa srieborný hlások takto prekvapenej ešte vždy pološeptom toho nádejného „Príde!“

Už mi ináč nebolo jako že sa stavím v náručí mojej neponazdanej snúbenice čo jediný vyžiadaný milenec a vyznám, ťažko by mi bolo bývalo vymáhať sa z neho. Ale jako ona hnula sa, mimovoľne spravil som i ja jedno hnutie v stranu, tak že už teraz lúče slnka oziarili tvár moju. Tým nepochybne dievčine zretednejšie ukázaly sa fahy mojej tváre a ona zpoznala klam. Jako nenazdajky zklamala sa tak rýchlo i zpmätala sa:

Tleskla bielou rúčkou na knižtičku:

„Ach, bodajže ťa, jako som sa oklamala!“

I letela jako zplašená srnka v tú stranu ku mlynu.

Chvilku, dobrú chvíľku hľadel som za odchádzajúcou ešte i potom, keď zmizla mi z očí. Nemohol som ubrániť sa zadumeniu, v ktorom marilo sa mi prvýraz v živote dač takého, čo som v tom okamžení zahrňoval asi do tej myšlienky:

„Škoda nebyť Jožkom!“

Bolo mi dákosí tak, žebych už teraz bol pristál sám navrátiť sa do mlyna a nespierat sa tolko nenazdajnému zasnúbenskému po-

staveniu — ač jestliby ma i teraz boli uznali za svojho Jožka!

VII.

Supplikantské predstihy a dostihy, či nezáleží beh na rýchlych ani boj na udatných, ale živnosť preca na opatrných.

Známo vám bude, že supplikácia mne rovných alumnických poslancov záležala v tom, aby sme vyhľadali a ponavštevovali čím najviac far a okolo nich prebývajúcich pánov patronov či dobrodincov, ktorí z horlivosti náboženskej každoročne už vopred hotovili svoje milodary k napomoženiu alumneov a konviktov, v nichž žiaci evanjelických gymnasií, lyceov a kollegiov obedni zaopatrování boli. To si ale ani predstaviť nemôžte, s jakou horlivostou, obozretnostou a neunavnosťou pretekali sme sa my supplikanti pri tomto vyhľadávaní far a dobrodincov, kde obyčajne „kto prvý, ten prvý“ najlepšie obstál t. j. dostal i do knihy zapísaný, často i do ruky vtisnutý a tu len pre neho samého určený najvýnosnejší dar a najmasnejší obed. Krom toho keď viac nasbieral do knihy zapísaného, výnosnejšia bola štvrtina toho, ktorú podržal si vopred, kremä z troch štvrtín povinný súc oddať účty svojim vysielateľom. Z tohto si vysvetlite, prečo sme sa už dolu Liptovom a Oravou pretekali, prečo pretiekol som Bedárka a Hladovanského a zatočil som kruh celým Turcom, abych na poliach jeho vysbieral som vopred všetky čo lepsie klasy.

Ale i Bedárek s Hladovanským nelenili. Kadenáhle v prvej fare Turčianskej vyrozumeli, že Miškovský supplikant urobil už skok vopred, Turiec už mne prenechať museli: ale urobili menší kruh, aby predomnou dostali sa dolu na Povážie, kde ešte hojnejšia zatva otvárala sa. Mne i pri mimovoľnom milostnom dobrodružstve zmeskanému dostalo sa o celý deň neskôr jako týmto opustiť Turčiansku stolicu. Chtiac opäť čas získať, sadol som pri Vrútkach na plť a kermenoval som prudkým Váhom dolu až k Púchovu, odkial zameril som zas jedným fahom pešky, kadiaľ otvárali sa mne najlepšie predstihy. Kadiaľ tí Súföské skaliny sliezali, po sa-

doch milej Zariečskej doliny prvé dozierajúce hrušky sbierali, o to netrúpil som sa, Kochajúc sa v myslí, že čím ďalej k juhu, tým viac bude toho i všetkých vecí hojnosť. I dumal som:

štíelom grófov Motešických, prehvizdujem si takto na raňajky veselú pieseňku o závod s drozdmi a ptáčencami krovín i uberám sa dolu chodníčkom po zelenej lúke. Zrazu počujem za sebou nesmierny štekot, jakoby

SVETOVÁ VÝSTAVA VO VIEDNI. V. VŠEOBECNÝ PREHĽAD VÝSTAVY.

„Ti tebe viac zavádzať nebudú!“

Zmýlil som sa.

Predstavte si len moje prekvapenie.

Po noci strávenej pri ohníčku s tichými pasákmi na vrchu Machnáča nad Trenčianskymi Teplicami, opustiac ešte pred briezdením dňa vatru a prebehnúc úzunkú dolinu a jej prvú dedinu Motešice s nádherným ka-

všetci psi dediny nahuckaní boli na nicko a vresk strachu ľudského, jakoby tým tam nad hlavou horelo. Vresk zdal sa mi známy, jakoby — k mojmu tiež predeseniu — pochádzal z hrdla už raz pri známom divadle pri Orave nastrachaného Hladovanského.

Obrátim sa. V skutku to on, spravodlivý Hladovanský ešte i so súdruhom dosiaľ

nevidaným. Utekajú von z dediny, vreštia ústami, máchajú udatne, preudatne kol seba palíciami, ale to nepomáha; tu psi za nimi, len stolko, že neskáču jim na chrbáty. Tu by hriech bol nepomáhať blížnemu a krom toho student studenta v súrke neopúšťa nikde. Hnul som sa teda napred do boja. Ti na úteku nebadali, či aspon za slabú pokladali pomoc spolubojovníka a prebehli popri mne. Najväčší a najprednejší havkáč oboril sa teda na mňa. No, miesto oželenej drienovice bol som už opatrený novým červenej barvy dáždnikom (par à pluí či paraplejom, jako sme vtedy hovorily). Ten jako šiator rozprestrel som odrazu pred samým nosom dotieravého havkáča. Tento nenadálym odporom či zahnanbený či prestrašený skrčil chvost a skákajúc obrátil sa nazpät do dediny a ostatní psi za nim jako za premoženým predvoďcom. Krom toho trúbili jim už k retiráde na dvore kaštiela. Pole bolo od nepriateľa čisté a ja víťaz na ňom; kamaráti moji tu zmeravení, jakoby stĺpy postavené na oznamovanie víťazstva pre budúce pokolenia.

„Čo vy? kde vy tu?“ obrátil som sa teraz k nim.

„Ach Tulipán mój drahý, rozkošný, roztomilý ty mój Tulipán!“ zajikal sa ešte vždy strachom dojatý Hladovanský. „Teba Pán Bôh sem poslal, aby si nás vysvobodil. Hneď tam v Lehote som si myslel, žeby mi s tebou lepšie bolo chodiť jako s tým šelmom Bedárekom.“

„Aha, s Bedárkom!“ sišlo mi hneď na um, že tu vlastne Bedárek bude pes, ktorého by bolo bývalo treba a ešte bude treba odplašiť, aby nevinným súdruhom šarapaty nerobil. Hneď teda doložil som: „Bedárek bude nepochybne už napred, keď vy tu!“

„Pravdu máš, hovoril Hladovanský. Bedárek nám toto všetko nastrojil, takéto raňajky, a sám bude už dakde vo fare sedieť a teplá káva kúri sa mu pod nosom!“

Možnosť toho zakúrila mne v nose; ale odhodlane povedal som súdruhom: „To Bôh dá nebude; my musíme Bedárka predstihnúť! Rušajme teda napred! Idúci času dost; jako preca dostali ste sa na tento raňajší psí tri-dsiatok.“

Rušali sme dolu vždy širšou a utešenými lúkami i poliami posiatou dolinou a kým rušíame, prebehne nám lepšie i čas i cesta rozpravou o supplikantskej katastrofe, jež ukončenia svedkami sme boli.

Dočím ja na Machnáci v čerstvom vzduchu prírody pookrieval som pri ohníku, dočím Bedárek, Hladovanský a tomuto k boku pridaný Miško Vrútcanský čmudili sa prez noc tu v Motešiciach v dome sedliackom, z jehož ohníska rozliezal sa dým po celej izbe, hladajúc škáry, ktorými by jak tak pretisol sa na svobodu, keď tam komína nemajú a dvere ostaly prez noc zavrené. Ráno i v dýme celú noc prekýchavším supplikantom sladká bola svoboda a všetci chceli ju rovnako užít poberaním sa ďalej. Ale keď zazreli nádherný kaštieľ, prišla aspon Hladovanskému chuť raňajkovať v ňom. Bedárek utvrdil ho v úmysle, hovoriac, že štedrý grófsky dar prepúšťa súdruhom na vynáhradu toho, že tito jako na menšiu Gemerskú školu supplikujúci všade len polovicu toho dostávali, čo on na Lyceum Levočské; sám že dočká jich na najbližšej evanjelickej fare. Bedárek znal, že ešte nie čas do kaštiela, v ňomž za rána všetko spí a čoby panstvo i nespalo, to nedá nič, keď meno grófov Motešických i tak nikde nestálo v menoslove evanjelických pánov a patronov za tohto času. Ale Bedárek chcel striasť sa súdruhom.

Tito sadli mu na lep a šli do kaštiela. Na dvore pusto; dvere všetky zavrené. Otvorili preca predsien a tu kopa kopovov a chrtov a len do nich a do nich. Neopatrný Miško udrel najdotieravejšieho psa palicou. Pes začal zvijať sa a skučať náramne. Na to rozleteli sa jedny bočné dvere a z nich vystrčil hlavu panský „pán hajdúk.“ Razom videl všetko. Pochytil z háku tam vysiaci karabáč:

„Aha,“ povie, „psia háveď vandrovnícka i psov mi tu bije i panstvo mi ešte zobudí. Mali by mňa zo služby vyhnať, preženiem ja vás!“

Vandrovníkmi prezvaní supplikanti ale nečakali na prehánacu s karabáčom — utekali von. Hajdúkovi, vybehšiemu v gatkách a v košeli nebadaj nechcelo sa za nimi, roz-

tvoril teda len dvere do korán a zahuckal psov. Sprievod a dokončenie už známe.

Chudáka Miška Vrútcanského bolo mi naozaj líto. Ten ešte i pri vypravovaní trisol sa od strachu. Neborák! Sám otec prosil zaňho v Gemi o supplikáciu, len pre zkusenosť a aby chlapec trocha posmelil sa v svete, keď medzi ľuďmi býval jako nemý. Chlapec v Gemi plakal a otec preto doviezol ho sám vopred do Vrútok na neohatú kúriu. Keď ale došiel Hladovanský až ta, vykúril ho z kúrie, aby už takto sbieral trpké supplikantské zkušenosťi, ďaleko od lútoštievej mamičky!

Tak volia ako zadumal som sa, keď Hladovanský všetky vysvetlivky dokončil. Na hlas ale doložil som:

„Nič to preto, vyschne blato, bude leto. Všetko si vynahradíme ešte dnes pri našskom grófovi v Uhrovci. Druhí supplikanti mi, hladteže o tom až plné uši nahúdlí, jako tam v zámku našich evanjelických cirkví dozorca gr. K. Zayho prikázano za grófsky stol posadiť každého studenta a chovať ho, dokial by len chce. Iba viete čo? Bedárka predstihnúť musíme!“

Kamaráti moji, nebárs ešte znajúci veselým hvízdáním hlad na raňajky zaháňať, už ledva klonekali napred strachom a teraz hladom zmorení. Ale dobre, že urobil som jim nádeju na grófsky naozajšný obed, zmužili sa a „popchli kone.“

Za chvíľku u prosred zeleného zbožia zabelel sa nám slamenný klobúk na vršku, ktorý prekonať prichodilo i nám.

„Páčte, tam Bedárek!“ preriekol prvé a veru dobré slovo vždy mlčanlivý a tichý Miško.

„Za ním teda!“

Vychádzajúcim na vršok ukázala sa nám najprv široká, tiež trocha vyvýšená dúbrava, sem bližej pred ňou pusté pastvisko, jehož sredom ťahal sa chodník dnu do dúbavy vedúci. S pastviskom hraničily oprotivné nám zahrady úhľadnej na prosried doliny vystavenej dediny, v prosried nejž zase kostol a väža a pod týmito fara.

To Podlužany, cirkev evanjelická, cieľ našej raňajšej púti. Nás z vršku do dediny vedie cesta, cesta na našu obydu otáčivá až

na horní koniec, z nehož ešte dobrý chlp dolu do fary, ktorá nám teraz stojí pravo pred nosom a do nejž vidno Bedárka poberať sa pravým chodníčkom, uhladeným až po prkná a husté ploty, nimiž z tejto strany ozaj dobre a hospodársky príkladne ohradená je celá dedina. Vidomý otvor do nej jedine spomenutou otáčivou cestou.

Moji kamaráti vidiac tam otáčku tú iba na strelenia druhého kamaráta pred sebou, pustili sa chodníčkom za nim, aby vraj aspon s nim zarovno dobehli do fary. Pozrúc ešte raz po okolí strategickým okom supplikanta, jakému nepriam vyrovná sa bársktorý jenerál, rozhodol som sa dla toho: „neopúšťaj cestu pre chodník.“ Otáčajúcemu sa tak na koleso ku vyžiadanému prístavu fary škreglo ma síce i to, že moji ochránenci tak neverne opustili ma, i to že jak preca predstihnú ma a to ešte spolu so šelmom Bedárkom; ale už raz dal som na porekadlo a tak na múdrost ludu prirodzenú a dôvtipnú. Došlému na dedinu kyme mi cesta von na pastvisko a odtial do dúbavy, za ňouž tušil som Zaj-Uhrovce, do nichž vábil ma teraz na predstihy neverných kamarátov spomenutý už grófsky obed.

„Ale vytrvaj o závod s nevernými kamarátmi, neboj sa; lepší za rána kus, jako celý deň nič; aspon dosvedčí sa ti, či kratšia cesta jako chodník.“

K takejto odhodlanosti ponukol ma vlastne ten môj ustavičný nepokojník žalúdok, s nimžto marne pasoval som sa už neraz, hlavne jako viete i tam na Brežňanskom poli a boj by bol býval teraz marnejší, bo z Machnáča od svitu až sem ďaleko a do obedu ešte ďalej.

Rezko teda dedinou a prosto dnu do fary. Vetrom rozčuchrané vlasy rozčuchrem ešte viac rukou a klopem na dvere a strojím sa škarede zazreť na Bedárka už jako sediaceho za vrch stolom pri raňajkách, jejichž smotánku prežiera mi nenávidený sok. Tam dnu ozve sa mi mákky ženský hlas:

„Svobodno!“

Ináč všetko ticho.

„I bodajž ťa, tu len ženské!“

Rýchlo zase rovnám rozčuchrané vlasy

abych vopred neurazil nežné oko osoby, jež hlások tak mätko a milo zavznel mi.

Vstúpim, klaniam a predstavujem sa jako supplikant školy Miškovskej.

„Teda tak z ďaleka, až z Miškovca vás sem trápä?! Oj veru musíte byť už ukonaný; sadnite že si, syn môj!“

„Syn môj!“ zavznelo mi to tak čarovne v ušach, jakoby som bol počul hlas mojej vlastnej matky. Zdvihnem lepšie oči: v skutku predom mnou nikto iný, jedine vážna postava starostlivej domácej mamičky, šedivej už jako vrba útlym machom jarnieho kvetu obsypaná. Nie z púhej zdvorilosti, ale z naozajšej úcty pobozkal som jej ruku, jakoby ruku vlastnej matky, ktorú i tak nedostalo sa mi bozkať už temer od roka. Ale i bol som tu naozaj u dobrej starostlivej mamičky, čoho dosvedčenia videl som na bedlive opatrovanom dome a hospodárstve farskom jak vždy, tak i po čas práve trvajúcej neprítomnosti jej syna farára; čoho dosvedčenia potešiteľne zkušoval som sám na seba, keď ma nielen ulutovala, ale i za vrch stola posadila, celý peceň mäkkého, jako snáh bieluškého chleba a za mliečnik raňajšieho mliečka predom mňa postavila a unúkala — a unúkala ma, kým len nenasytil som sa do chuti. Podatú supplikantskú knižičku nevrátila mi nazpät s dvadsiatnikom rýdzim jako srien a poviedala, aby som to len sám zapísal, ona že už nedovídi a okuliar kdesi zapotrešil sa jej.

Nasytený, obdarovaný, nežnosťou materskou opatrovaný, plával som v mori opravdivého supplikantského blaha a na neverných kamarátov i na Bedárka zapomnel.

V tom čuť jakési ostýchavé klopanie na dvere.

„Ach, ktože to klope?“ povie moja mamička a otvorí dvere sama.

Dnu kráčajú — moji neverní kamaráti bez Bedárka.

Urobil som sa nesúcitným divákom všetkého, čo ďalej dialo sa, jakoby som jich predtým nikdy nebol videl. Oni sotva opovážili sa dať na javo, že ma znajú.

Starostlivá mamička uvítala i týchto synkov tiež ďalekého Gemera vlúdne, usadila jich a opatrla už jako mohla, keď

mliečnik raňajšieho ja vopred som vyprázdnil a z mäkkého pečňa sotva tolko nechal, čo hádam i viac bola už odložila pre seba. Predložila týmto za mliečnik — kýšky a okraj tvrdého, iste z predošlého dávneho pečiva zvyšeného i to dosť čierneho chleba.

„Čo ešte mám, to vám dám,“ hovorila, „a peňazí pre supplikantov nenechal mi na dostač môj syn farár; všetko som už rozdala tým, čo pred vami tu boli.“

Lutoval som týchto, že takto nadbehli; lutoval som viac, — že Bedárek takto nenadbehol, ktorý iste novú lsti taktiku na predstihy použil. Preto keď som videl, že títo dosť nasýtli sa, aby ďalej nohy za sebou vliecť mohli, sám pobudol som jich k ďalšej ceste a oni i hneď hotoví, len či so mnou ísť mohli.

„Ale u čerta, chlapci! jako mohli ste sa tak zapozdiť?“ opytujem sa jich, keď sme boli už za dedinou na spomenutom pastvisku, vedúcom naozaj k dúbave a za ňou do Eldoráda túlavých studentov, totiž do zámku Zaj-Uhrovského.

„Dobre tebe vysmievať sa z nás, keď ta nenabili,“ vravel Miško temer s plačom.

„Kde, kto vás nabil studentov? Podme naniho!“ hovorím rozhorlený a krútim mojím červeným paraplejom i zapomínam vystrieť ho proti pripekajúcemu poludniemu slnku, k čomu vlastne kúpený bol.

„Totižto len mali nás nabíť,“ vysvetľoval vec a tíšil ma už teraz Hladovanský. „Keď sme chceli prez ploty do zahrád, oborili sa ľudia na nás a zahnali nás až hore na vršok na cestu, ktorou potom tak jako ty prišli sme do dediny. Tam nás upravili najprv do školy, že pána farára niet doma a len keď nám učiteľ nemal čo dať na raňajky, odhodlali sme sa do fary, bo sme už od hladu nevládali.“

„I to je pekná vec,“ hovorím. „Ale kdeže podel sa vám Bedárek?“

„I toho nahánali tak jako nás; ale ten pustil sa chodníkom na dol dediny okolo plotov a keď sme vyšli na vršok, videli sme ho už cváľať práve tadiaľto pastvinou ku dúbave.“ Teda Bedárek preca predstihol nás do Zaj-Uhrovca. Hrozná to skutočnosť!

(Pokračovan'e nasleduje.)

Božena Němcová.

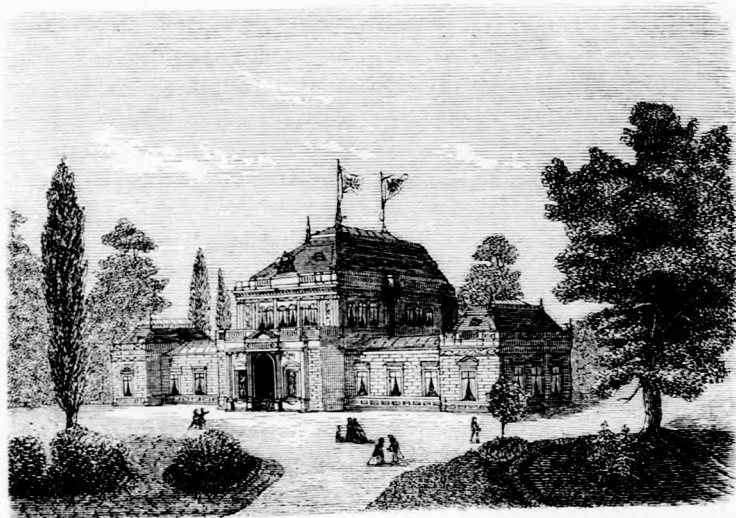
(Podobizien na str. 217.)

Vzhůru! ženy, panny, vzdýt duch Páně
V útlou pannu vstoupil v Orleaně,
Neste vy tam oritlany zlaté,
Když jdou muži v boje ducha svatě.
Ženou založená vlast,
Ženy ať zas hájí vlast;
Vstáňte šťastně v novočeském ránu,
Blaník otevírá již svou bránu!

Božena Němcová.

Sestry slovenské, vy ruže bájne ne-
tyčných Tatier, — slyšíte ten hlas družky
svojej z hór Šumavských? . . . zpod mohly
Vyšehradskéj?! . . . I ja počul som hlas ten,
klačiac jedného májového rána a modliac sa
na oruženej mohyle za pokoj jej veľkej duše.

Božena (vlastne Barbara) Němcová na-
rodila sa vo Viedni dňa 4. Februára r. 1820
z otca Jána Pankla, Rakúsana, a matky Te-
rezie Novotnej, Češky. Otec jej presťahoval
sa už r. 1821 čo nadkoní v službe grófa
Schulenburga, ktorý bol vojvodkyňu Zahaň-

SVETOVÁ VÝSTAVA VO VIEDNI. VI. PAVILLON SÚDNEHO VÝBORU (JURY).

za náš národ — a spev ten dušou mi
zatriasal. I poslal znie mi v duši, i nesiem
Vám ho od brehov sriebropennej Vltavy,
z hradu, kde nekdy deva Libuša po práve a
pravde panovala. Podajte mi bielu rúčku, i
poďte pod staroslovenskú lipu, i pobesedujme
si, čo spev ten znamená, čo je Váš zástoj,
ktorý hrať máte vsred slovenského národa,
jaký má byť Váš život: jestli chcete, aby
sme my Slováci neboli navždy popelválni,
na posmech našich vrahov, aby sme dožit
mohli — novoslovenského rána!

Pieseňke tej porozumiete, keď Vám idem
vyprávät o nezapomenuteľnej družke Vašej,
o Božene Němcovej, ktorá má byť vzorom,
zrkadlom devy i ženy slovenskej.

skú, majiteľkyňu panstva Náchodského, za
manželku pojal, do Ratiboric, kde bola pečlivo
rodicami svojimi vychovávaná. Otec bol muž
poctivý, rozšafný a pre zvláštne cnosti svoje
od ľudu milovaný. Ačkoľvek Nemeec, miloval
ľud český veľmi. Od neho zdedila Božena
ducha poetického, po matke prítulnosť a útl-
citosť ženskú. Jako otec, milovala i Božena
prírodu z celej duše svojej. R. 1848 zomrel
otec Boženin v Zaháni v Sliezsku; ležiac na
smrteľnom lôžku, kázal otvoriť okno, „aby
ešte raz na to Božie slniečko sa podíval,“
načo ducha vypustil. Otec tento šlachetný
trávil najviac čas na cestách, i bolo vy-
chovávanie Boženy, ktorá zo štrnást dietok
najstaršia bola, útlcitej matke zväčša pone-

chané. Boženu miloval otec nado všetky deti svoje. I požehnal ju a rád poberal sa na večnosť, vidiac milované dieťa svoje pri nárede nekdý slavnom, ktorého obohatila už bola mnohým spisom, ktorému síce otec nerozumel, no predvídal skvelú budúcnosť dcéry svojej. Tretí vychovavateľ Boženin bola stará matka (babička), jej vždy nezapomenuteľná, ktorú svojou poviedkou „Babička,“ tým najkrajším kvetom ducha svojho zvečnila.

V siedmom roku začala v Skalici, neskôr v Chválkovicach do školy chodiť, súc hospodou u tamojšieho zámockého správcu, ktorý veľmi staral sa o jej duševné vzdelanie. V Chválkovicach bol dobrý učiteľ, ktorý na mládež všemožne pôsobil, ktorého tamojší kaplán snažne podporoval, ano i dorastlejších žiakov a žiačky piesne skladat učil. Božena písala len samé verše a verše. Neskôr opísala dobu túto v poviedke „Pán učiteľ.“ Tu učila sa hudbe a spevu. Na zámku, v pustej klenbe zámockej izbetky, tešievala sa v osamelosti čítaním nemeckých spisov, ktoré jej správca Chválkovický poskytoval. V sobotu večer putovala vždy do Ratibořic, kde ju matka a babička túžobne už čakaly. No, jak dlhým zdal sa jej byť v dome rodičovskom strávený deň sviatočný! Navrátiac sa v 13. roku do rodinného domu, mala i tu prístup k panskej knihovne. Majúc len roľnícke dievčence za spoločnice, zabávala sa najviac čítaním a knihy tvorily všetok jej svet. Žila tu v rodinnom kruhu až do roku 1837, ktorého sa vydala za Jozefa Nemea, respicienta pri stráži finančnej v blízkom Kostolci.

Do roku 1837 obznámila sa pilným čítaním s Goethom, Schillerom a inými básnikami. I vzbudila sa v nej chuť k spisovateľstvu. Neznajúc ešte úplne česky, napísala dlhšiu poviedku nemecky, ktorú ale neskôr spálila. V Kostelci napísala poviedky „Chudí lidé“ a „Dobrý člověk.“ Zanedlho presťahovali sa mladí manželia na iné miesta a prišli r. 1839 do Polnej, kde pričinením tamojšieho kaplána poznala dôkladnejšie českú literatúru. Čo v srdci posial driemalo, prebudené je tu k životu — duch jej posvätil sa vlasti. Spisy Tylove, ohnivého tohto vypravovateľa de-

jov národných a veľkého buditeľa národa českého rozpálily dušu jej vnímavú tak, že po sredisku literárneho snaženia zatúžiac, do matičky Prahy prijsť si žiadala, kam sa i dostala, keď r. 1842 jej manžel ta bol presadený. I poznala tu mládencov a mužov, ktorí zahoriac za vlast spoločným účinkovaním národ z mrákoty prebúdzali. V dome svojom vítala hneď Pichla, Riegra, Erbena, Villaniho, Klácela, Tomička a Šumavského; tento obznámil ju s rodinou dr. Staňka a Bohoslavou Rajskej, s potomnou manželkou Čelakovského. Dom Boženin bol srediskom všetkých už vlastenecky smýšľajúcich. Mladá, krásna, duchaplná pani bola všeobecne ctená. Obcovanie s tými vlastencami dokonalo, čo čítanie bolo započalo. V tomto čase obznámila sa Božena i s mužmi v literatúre českej pochvalne známymi; dr. Čejkom a Nebeským, ktorí stali sa jej radcami, obznamujúc ju s pravidlami básnickými a krásovedou. Po bádanií posledného začala básne skladat, i uverejnila v „Květoch“ r. 1843 svoju prvú básen „Ženám českým;“ na to nasledovaly tamže „Moja vlast,“ „Znamení,“ „Zasnoubenci“ vo „Včele“ r. 1844, „Touha,“ „Hvězda má“ a iné. Dr. Čejka upozornil ju na básnictvo národné a nahováral ju, aby pohádky a povesti sbierala a uverejňovala. R. 1844 vyšla jej prvá tohto druhu práca vo „Včele“ pod názvom „Vodník,“ „Silný Ctibor,“ „Devět křížů,“ „Rousin,“ „Divotvorná harfa.“ R. 1845 presťahovala sa do Domažlic, mesta rydzo českého. I našiel v nej život vesnícky, ktorý neodolateľnou mocou prvých dojmov v duši jej utkvel, najpoetickejšiu pozorovateľku, no i najvýmluvnejšiu tlumočnicu svoju. Karol Havlíček-Borovský vydával toho času „Českú Včelu.“ I podávala do nej svoje utešené „Obrazy z okolí Domažlického,“ v ktorých zaujímavé obyčaje tamojšieho ľudu znamenite líčila. Ľud zaostalý robil jej mnohé príkorie; i musel Havlíček ľud o jeho zaslepenosti poučiť, vyložiac mu vo „Včele,“ že obrazy Nemcovej prýstia sa z opravdivej náklonnosti k nemu. Neskôr stala sa milákom ľudu. Ľud ju navštevoval z ďaleka. I rozširovala horlivo národné upovedomenie. Shromažďovala každý týždeň mešťanské devy u

seba, čítavala jim zábavné a poučné knihy, najmä dejepis český; chodievala i do okolitých obcí k nektorým rodinám, požičiavala jim knihy a pobádala k čítaniu a odoberaniu časopisov. I poznala tu dokonale národné zvyky a obyčaje a osvojila si výborný spôsob prstonárodného vypravovania a líčenia. Úrady videly v tomto obcovaní jej s ľudom — búrenie ľudu. V tomto čase napísala povesť: „Karlu“ a „Pohorskú vesnicu.“

Nebolo jej popriano medzi dobromyslným ľudom vonkovským dlho sa zdržovať. Nastal rok búrlivý 1848. Všade hlásala sa svoboda. I český národ dostal konštitúciu. Božena dosvedčila i v dobe tejto, čo je zmužilý a statočný duch. Vo „Včele“ vystúpila čo apoštol svobody národnej, i vykládala ľudu vo svojej „Selskej politike,“ čo je svoboda, čo je konštitúcia. V júni tohože roku prešiel jej manžel do Nymburga, a už v Decembri roku 1849 do Liberca. R. 1850 poslaný bol manžel jej čo vrchný komisár do Uhier; Božena ale odsťahovala sa do Prahy, aby sa tu o výchovu svojich dieťok starala, z ktorých dvaja najstarší synovia českú realku navštevovali. Z príčin zdravotných, no aby i ducha svojho posilnila, cestovala r. 1851 do Viedne, kde navštívila nášho veľkého poetu Jána Kollára a rodinu prof. Šemberu. Z Viedne cestovala do Uhier do Novohradu. Cestu toho roku konanú opísala obratným perom v „Lumíre.“

Roku 1853 išla opäť za svojim manželom do Uhier; navraciac sa do Prahy oemocnela. Rok tento bol pre Boženu osudným, nim začaly sa dni jej utrpenia. Nadaný syn jej Hynek zomrel. Manžel jej po dvojročnom vyšetrovaní „pre politické rejdý 1848 a 1849“ prepustený bol zo služby s malichernou penziou. Boly to smutné časy pre rodinu Nemcovu. Božena opisuje tento krušný stav v liste, písanom dňa 27. Augusta r. 1854: „Verte, že bych Vám bola hneď písala. ale dostála som práve veľmi mrzutú zprávu z Uhier, že som posial celá bez seba od starosti nad tým. Slyšte! Danek z Bystrice prišiel do Ďarmôt a vyzval môjho muža, aby s nim šiel do Bystrice na nejaký čas. Z čiastky aby prišiel k priateľom, z čiastky zo sporivosti prijal ten návrh, vzal dovolenie, a išli.

Z Bystrice išiel Danek do Sv. Mikuláša, aby pozrel nejaký statočok a vyzval Nemca, aby s nim išiel. To bolo nerozmyslené, že išli; nemali pasy, žandarmi jich chytili a v Sv. Mikuláši zavreli jich do chládku. Uvalilo sa na nich podozrenie, že sú ruskí emisári! Kým jich vyšetrili, kým prišla odpoveď z Prešporku, trvalo 14 dní; i pustili jich. Medzitým následkom toho podozrenia prehladavalo sa u oboch. Nemcovi pootvárali všetko, konfiskovali každý kúsok papieru, obrazy, knihy i kalendáre. Najviac ma mrzí, že nespálil moje listy, — Havlíčkov obraz a duch „Národných Novin“ — bola to ľahkomyslnosť. V mojich listoch najdú podozrenie potvrdené, že som Slovanka, že prajem Rusom, že nenávidím Nemcov — budú čítať špatnú o sebe chválu!! — Ponevác radca udal, že išiel Nemec na Slovensko „zur Verbreitung panslavistischer Tendenzen“ — bola mu hneď alimentacia zadržaná. Sú to pekné zprávy, však ver? — Musím teraz nejakú službu hľadať — kde a kedy jakú najdem, to neviem! — Milý priateľu, nekdy sa mi to živobytie tak hnusí, že bych ho hneď odhodila. Keď si ale pomyslím, že je na svete tisíc a tisíc ľudí, o mnoho a o mnoho nešťastnejších, stydím sa, že som tak malomyslná . . . Bývajú okamženia, že sa človek zamyslí v minulosť, kde sa stretáva s osobami druhými; zmocňuje sa človeka túžba nevyslovná, myšlienky tie môcť uskutočniť, vidieť osoby tie, premlúviť s nimi, požalovať sa jim, odprosiť, pomilovať jich. I ja mávam nábožné chvíle, kde duša moja ponoruje sa v najtajnejšiu skrýšu srdca — v chrám — vo Valhalu moju, kde skryté svätice moje a svätí. Dlho tam v zapomenutí dlievam, venčím vždy čerstvým kvietím lásky sluchy drahých, slziac modlievam sa u obrazov . . .“

V tejto nešťastnej dobe „behala, starala sa a pre nič za nič.“ Konečne dosiahla službu dozorkyne — v bláznici. Tak platí svet! Jednoduchý talent zahyne, keď krutý osud ladovou rukou tiskne ho v biedu a nerestí, alebo zradí národ a spiecha ta, kde mu plné masné hrnce kynú — nie tak genius! Takýto genius bola — Božena. V biede, v núdzi svojej najväčšej hľadala útechu v Bohu

vo svojej snivej mladosti. A z týchto upomienok zrodila sa v týchto trapných hodinách roztomilá „Babička,“ divokrásny obraz, ktorý celú silu ducha jej tak mocne, tak sosredene a vznešene javí, jak žiadon iný z jej plodov duševných. „Babička“ je rydzí kus poesie života prstonárodného, starenka tu nakreslená je tak rečeno posledním pableskom sveta staročeského, prostosrdečného, rydzo slovanského.

V jaseňi r. 1855 prišla na Slovensko, aby sa liečila na Sliaci a aby tu medzi ľuďom našim, medzi „ľuďom vždy milým,“ sbierala materiál k ďalším prácam. Na Sliaci sa trochu zotavila. I putovala z dediny na dedinu v Zvolenskej a Gemerskej župe, a sbierala ustavične povesti a pohádky. Jak Turgeniev ľud rusky, tak dokonale prestudovala Božena ľud náš slovenský a jeho mravy i obyčaje; jako on tak i Božena dala si vypravovať divné báje sediac v začadených chýžkách slovenských pri vatre práskajúcej na starootcovskom kozube. Náš bohužial zamĺknuvší poet a prvý balladista Samko Chalúpka vedel by nám o jej spisovateľskej púti mnoho povedať, čoby doista naše útlocité slovenské ženy a devy k rezkejšíemu učinokovaniu na národa roli dedičnej povzbudilo a rozplamenilo. Výsledok cesty jej sú „Slovenské pohádky a povesti“ (v Prahe r. 1858, 10 sväzkov); „Slovenské starožitnosti“ zo zápiskov nášho privčas zosnulého učenca dr. Gustava Reussa, „Uherské město,“ „Obrazy ze života Slováků,“ „Zvolenské lesy a kraje,“ „Chýže pod horami“ a iné. Cestovanie toto zdalo sa vládnym orgánom podozrivé; i dali ju pilne strážiť, no konečne prinútila ju žandarmeria i naše Slovensko opustiť, ktoré bolo jej druhou milou vlasťou. Vrátila sa do Prahy. I prekladala ruské a srbské povesti národnie najme zo zbierky Vuka Karadžiča. U Chérala ztratil sa bohužial jej rukopis.

Časté nočné bdenie a namáhavá starost o výživu rodiny podkopaly celkom jej zdravie. Roku 1861 ponúkal utrápenej Božene kníhkupec Augusta v Litomyšli pekny honorár za všetky jej spisy. I nedajúc sa odhovorit manželovi a priateľom odišla na jar 1861 do Litomyšľa. Augusta nezadržal slovo

a chcel, aby o hlade pracovala. Nemajúc prosriedkov, aby sa navrátila do Prahy, snášala Božena biedu najvätsiu, i slabla na tele tak, že ťažko nemocná do Prahy privezená bola. Ani v ťažkej chorobe svojej neztratila čulosť duševniu, a ešte dva dni pred smrťou, keď ju K. J. Erben navštívil, shovárala sa s nim veľmi horlive a vypravovala, čo ešte pracovať zamýšľa. Deň pred smrťou dostala prvý sošit sobraných svojich spisov do ruky, i odhodila ho mrzute, sťažujúc si na množstvo tlačiarських chyb a špatné vydanie. Keď ju ale toho dňa navštívila sestra nebohého Šumavského, zretedne napísala na prvú stranu toho sošitu poslednie slová svojho životia: „Na pamiatku sestre méjho priateľa Šumovského. Božena Nemcová.“ Pri najbedlivejšej opatery lekárov a priateľov rozlúčila sa so životom dňa 21. Januára 1862. Celý národ zažalil nad jej mohylou; pohrab jej veľkolepy je skvelým dôkazom lásky, ktorú si bola vo vlasti vyzískala.

Telesné pozostatky jej odpočívajú na posvätnom Vyšehrade neďaleko Hankovho pomníku, jako si sama žiadala. Vďačný národ vystavil jej uhladný pomník na jej mohyle. Nachádza sa na vyšehradskom cintorine pri stene na poludno-východnej strane; je asi dve siahy vysoký z piesočníka. Na průčelí sochy nachádza sa podarená jej podobizna s podpisom: „Božena Nemcová, nar. 4. února 1820, zemř. 21. ledna 1862.“ Nižšie je fresková podobizna „babičky,“ jako vyberá zo škrine veci pre deti. Pomníkom vinie sa brečtan; na ľavej strane pri hlave zasadená je slovenská lipa. Keď písateľ riadkov týchto v Máji t. r. mohylu Boženinu navštívil, posiatá bola vencami. S rozechveným srdcom odkreslil si toto i nám Slovákom posvätné miesto, i odtrhol si niekoľko lístkov z brečtanu, ktorý pokrýva a zastieňuje prach tej, čo našu ľubozvučnú slovenčinu tak milovala, jako nikto snád v Čechách, a ktorá za vzor slúžit má dcéram tatranským, jestli dožiť chceme i my Slováci „novoslovenského rána!“

Božena Nemcová znala literatúru ruskú, srbskú a bulharskú a milovala vedy prírodné, zvlášte botaniku. Toho dôkazom nám je i článok „Kraje a lesy ve Zvolensku,“ kde

všetky temer byliny tam rastúce jak latin-skými tak i slovenskými menami vypočítuje. Čo do povahy bola srdeca šlachetného, v obcovaniu veľmi prívetivá. Priala si „emancipáciu“ ženského pohlavia, prečo mnoho prísneho posudzovania, a to bez dôvodu, zakúsila. Jako smýšľala v tomto ohlade, nech stojí tu jej vlastné slová: *„Do ruky ženy dal Bôh palmu viery a pochodňu (bič) lásky, by jich niesla pred mužom, keď kráča do boja ducha. Jej päta potre hľadu hada nepriateľa, do jej ruky cložil Bôh moc, roztriediť modlu ješitnosti a na vysoký stánok, na ktorý sa ona porzniesla, vygesil celebný obraz lásky, tej lásky, ktorá z kríža za nepriateľa svojho prosí. Žena musí vrátiť ľudstvu ztratený raj, onú drahocennú perlu; drier však musí vedieť, že spočívca na dne vlastného srdca, tam že sa musí pre ňu ponoriť . . . Neredomost ženy je tá Nemesis, ktorá ustavične muža stíha, pôdu pod nohama mu podmýja, keď sa vzniesť chce k výške, olomené závažie mu na krýdla privesuje, ktorá budovu jeho borí, úrody v popol obracia. Neredomost ženy je bič, ktorý muž sám na seba uplietol! Dokiaľ si nebude žena vedomá svojho vysokého postavenia a úkolu, ktorý jej Bôh pririekol, položiť do jej ruky blahocelnej budúcnosti, dotiaľ muž na sypkom základe buduje. Žena musí byť jeho spolupracovnicou, má-li sa starba podaríť. Žena musí byť povýšená na stolec panovnícky vedľa muža, nie aby súdila, nie aby trestala, ale čo anjel smierca medzi ním a svetom.“*

Z jej detí je najstarší syn Karol (nar. 1839) zahradníkom, dcéra Theodora (nar. 1841) učiteľkou na dievčenskej škole v Jičine, a mladší syn Jaroslav (nar. 1842) žije čo akademický maliar na Kryme.

Božena Nemicová znala český i slovenský národ úplne; jeho život, jeho báje a obyčaje milovala a liečila tak čarokrásne, tak poeticky, jako po jej dobu nikto iný. Poetickou pravdou vynikajú jej dedinské poviedky nad všetky iné veci v literatúrach

iných. Jej „Babička“ je dielo nepostiziteľné. V povesti tejto vnikla do najskrytejších tajností života a do hlbín srdca, osoby predvádzajú sa čo ľudia skutoční, líšiaci sa od seba nie len navyklymi mravy svojho stavu a povolania, no i osobitou povahou duševnou. K buku „Babičky“ čo do krásy postaviť sa môže povest „Pohorská vesnice,“ a „Národní báchorky a pověsti české a slovenské.“ V rukopise zanechala „Cesta z pouti,“ obrázok zo života, „Obyčaje a zvyky lidu Bulharského,“ sbierku slovanských piesni, porekadiel a priepovedí, sbierku slov pre slovník, spis o vychovaní ženského pohlavia, konečne plán k dvom veľkým románom bez udania titula.

Božena vraj málo písala. No, zapriek nik nemôže, že všetko, čo písala, prýštilo sa jako kryštálový prameň z hlbiny jej duše. Vo všetkých jej spisoch javí sa ľahké a jasné vypravovanie, verné líčenie života a mravov spoločenských, zvykov a obyčajov národných. Keby v takých neblahých pomeroch nebola žila, ktoré byly kliatbou jej života, ktoré v poslednej dobe tvorivú iskru v nej skoro celkom udusily: bola by talentom svojim prevýšila všetky výtečné spisovateľky, ktorými sa iné národy honosia. No meno Boženy Nemicovej bude sa preca voždy s pýchou spomínať, dokým len bude jedného Čecha, „zakáď len postojí Tatra, i zakáď slovenský nezhyne národ!“

Sestry slovenské, nasledujte život Boženy Nemicovej, i slyšte slová privčas zosnulého druha i pevca svojho Janka Zniovského:

„Hor sa, dcéry Tatier! hor sa zo spánku drahé!
By nám svitly slávy, svobody dni blahé.
Nech už viac neslzia drahej vlasti oči,
Že jej deti biedne stonajú v otroči.
Hláste spásy slovo ponad slavské svety,
Čo duch ľudu nášho pozvädne omdletý.
Znajme každý svoje práva, povinnosti,
Borne smelo k bránam šťastnej budúcnosti.

— — — — —
Len sa svorne s bratmi, Sestričky drahé v pred:
A v divy veľké uverí neprajný svet!“

Jungmannova slavnosť.

(Pokračovanie).

Každý, kto by nemohol národu nášmu poslužiť duševnou činnosťou, môže jemu prospieť, keď aspoň čiastku výroby svojej hmotnej práce obetuje jeho záujmom, a keby to neučinil za živa, pamätuj na to aspoň prv, než rozlúčiš sa so svetom. Žiaden Čech nemal by rozlúčiť sa so životom, kým nepredložil by si otázku: či si vykonal svoju povinnosť k vlasti a národu? a jestli v svojom svedomí najdeš, že si to neučinil, pak vezmi pero a naprav to. Veru, takých ústavov a závodov, ktoré sú venované mravnému povzneseniu a vzdelanosti národa nášho, máme už nadostač. Každý z nás môže splatiť svoj dlh, ktorý má k národu, kamkoľvek vedie ho jeho presvedčenie, a kde myslí, že dar jeho poniesie najviac prospechu. My v živote našom nesmieme žiadnu vetev nechať zakrneť a bohdá, bude-li pri nás obetováva a čínorodá láska, môže sa najstť prosriedkov na všetko.

Ale hanba tomu Čechovi, o ktorom mohlo by sa riecť po jeho smrti, že za celý svoj život neobetoval ani jedného zlatého ani jedného dňa práce tomu národu, ktorému Jungmann, nesmrtný Jungmann venoval celý svoj život. Bol Jungmann veľký Slovan, veľký Čech a veľký vlastenec, bol on mocný buditeľ svojho národa, bol on veľký jeho dobrodinec, bol on veľký hrdina na poli ducha, bol on veľký víťaz na poli mravnom. Chovajme ho, priatelia, vo vďačnej, nehynúcej pamiatke, predto všetkým pak slúbme si pri tomto jeho pomníku, že nedáme zahnúť jeho dielu a že budeme pracovať na ňom tak jako pracoval on. Jedno, priatelia, a to Vás prosím z celej duše, jedno nezapomínajte ani na okamih. Keď Jungmann a jeho priatelia ujali sa diela, tu našli náš národ v blate nevedomosti, chudoby, hanby a opovrzenia, a oni v svojej neskonanej láske nezúfali nad nim a nenechali ho, ale ujali sa ho s celou silou. Jak neskonale malá musela by byť láska a dôvera toho Čecha k svojmu národu, ktorý by ešte teraz chcel nad nim zúfať, keď došiel už k terajšej svojej sile.

Hovoril som, že to boli hrdinovia, čo vzbudili k životu národ polomrtvý, ale biedna baba to, čo chcel by ho pokladať za ztratený a beznádejný, kde tisíce, kde milliony hrde hlásia sa k nemu a verne stoja pri ňom. — Preto, priatelia, jedno majte na pamäti: nikdy netraťte trpezlivosť, nikdy netraťte ducha a dôveru v seba. Vedzte, že národ, ktorý sa sám neopúšťa, nebýva nikdy opustený. Môže na nás osud poslať zkúšky tazké, ale bohdá, že s tou čínorodou láskou a vytrvalosťou premôžeme to všetko. Však v boji tužia sa a rastú naše sily a pýtam sa, či cítily sme sa kedy silnejšími, jako sa cítíme v tomto okamihu? A preto priatelia s tým jedným presvedčením, s tou nezvratnou vierou vráťte sa ku svojim krbom a k svojim rodinám, že kráčajme a že budeme i ďalej kráčať na ceste národného pokroku, a že keď obraciam sa teraz k nášmu otcovi a starostovi, aby položil menom „Svatoboru,“ menom nášho národa základ k tomuto pomníku nášho nesmrtného Jungmanna, činím to v tom duchu a smysle: Tento pomník nech je veľkým neprekročiteľným medzníkom medzi dobou našej poroby a mdloby a medzi dobou nášho života a našej svobody, nech nám je pamätníkom novej doby, pamätníkom nášho z mŕtvých vstania a základným kameňom k lepšej budúcnosti.

Sláva Jungmannovi, na zdar budúcnosti!

Po výtečnej Riegrovej reči, ktorú tisíce a tisíce nadšených poslucháčov s plamenným oduševnením prijali, osadená bola do základného kameňa pomníku, v medenej schránke uložená venovacia listina Svatoboru, na čo historiograf českého národa vykonal obvyklé uderenie kladivom. Dr. Palacký, vzav kladivo tri razy klopnul na kameň, pri čom reknul: „Nesmrtnej pamiatke najprvšieho Čecha, Jozefa Jungmanna. Tak ctí vďačná Čechia nesmrtných synov svojich.“ Na to položené byly ešte na základní kameň vence, venované rozličnými spolkami, a po odspievaní kantáty (osnova od J. Hniličky, hudba od Bendla), zakončená bola slavnosť polo-

ženia základného kameňa k Jungmannovmu pomníku.

O tretej hodine popoludní bola slavnostná hostina v miestnostiach Meštanskej besedy, pri nejšto účasť vzalo asi 500 hostov. Pri hostine predsedal Dr. Palacký, po jeho boku sedeli gr. Clam-Martinič a mešťanosta Huleš, dr. Fr. L. Rieger a gr. Ján Harrach atď. Krom všetkých známych výtečníkov českých, boli tuňa shromaždené vyslanstvá českých a vôbec početných Slavianských spolkov z Česka, Uhorska, Horvatska, Ruska, Nemecka a j. ba i z Ameriky. Aspoň dajednych inozemských hostov pripomeniem: Ján Šafárik z Belehradu, prof. P. Jagič z Odesy, Laz. Kostič z Novosadu, Mich. Hornik zo Saskej Lužice, V. Pauliny-Tóth, P. Mudroň, Št. Závodník, J. Ščasný, Joz. Bencúr, P. Országh z Uhorska, Joz. Ryka z Moskvy, J. Kasal z Detroit v Amerike, F. Kazda z Clevelandu v Amerike, J. Novotný z Ameriky, A. Hubáček z Newyorku, Boleslav Trojan z Ameriky, Mikl. Lyscov z Moskvy, Arkad Aliančikov z Moskvy, Alex. Kostliarev z Dorpatu, Vazil Jakunčikov z Moskvy, Juraj Peretatkovič z Moskvy, Ivan Jagič zo Záhrebu, M. Starý z Lublane, Joz. Nolli z Lublane, Ján Pribyl z Lublane, Fr. Dobrowolski z Poznane, korrespondent Anglického „Timesu“ pán Viliam Rusell z Londýna, dvaja korrespondenti Francúzskych novín z Parízu atď. atď.

Po čas banketu zdarilými skladbami bavil hostov hudbní sbor Kolínskeho Sokola, ktorému dostalo sa hojného potlesku, menovite pri piesňach „kde domov můj“ a „kovárská.“ Pri prvej vsetci hostia, naraz jako jeden muž, vstali a jedným hlasom spievali oblúbenú hymnu českého národa. Bol to okamyh vznešený.

Keď blížila sa hostina ku koncu, povstal dr. Fr. Palacký a povedal nasledujúcu zdruvici:

„Pánovia a priatelia! Počuli ste dnes a večera hovoriť o velikých Jungmannových zásluhách dvoch rečníkov, s nimiž ja naprosto nemôžem sa pustiť v zápas, ponevác mi to už môj vek nedovoľuje. Ja ale pojímam môj úkol v tejto veci v ten smysel, že ja, čo najstarší priateľ oslávenca Jungmanna, povolaný

som preniesť svoju mienku o ňom pred výborom mužov, ktorí nachodia sa tuňa. Ja ovšem nebol najstarším priateľom oslávenca; tá česť náleží ctihodnému starcovi Markovi, ktorý tuňa dlie v našom kruhu. No za dlhé roky, stál som bližšie k oslávencovi, lež ktoľvek z tuňa prítomných, súc svedkom nie len jeho velikých zásluh, ale i ohromných obetí, ktoré on priniesol; a preto cítim sa byť povolaným, abych vydal svedectvo pravde, a vyslovil čo skutočný skutok, čo ste vy prijímať museli len z podania a domyslu. — Dobre viete, že Jungmann nebol prvým buditeľom nášho národa; nastáva teda otázka, prečo tak velikolepým spôsobom slávime predo všetkými jeho pamiatku? Komuže neutekveli v pamäti mená Dobrovský, Palcel, Hnevkovský a j.? prečo teda slávime Jungmannovu pamiatku nad všetkých? Preto, že vo velikom vekovitom boji za naše bytie a nebytie, Jungmann bol prvým, jeň vynášiel cestu, ktorá náš národ viedla ku spase. A tá cesta záležala v tom, že naučil nás myseľ po staročesky a spolu po novoevropsky, že nás uviedol — jako to predtym nikto iný nebol učinil — do svätiny vedy, bez oškodenia nášho jazyka, lež ešte s jeho povznesením. Lebo on prvý odkryl po veky zasuté poklady nášho jazyka a nám jich objavil a objasnil. A to, pánovia, je jeho hlavná zásluha. Okrem toho bol on jeden z prvých, ktorý nezúfal, jakokoľvek vtedy veľmi trudný bol náš stav, ale vynakládal všetko, čo len mohol, na zušlachtení národa, v tej dômienke — som toho svedkom — že keby nášmu národu súdené bolo zahynúť, aby naše potomstvo malo čestnú pamiatku po nás. Že to všetko stať sa nemohlo bez obetí, každý pochopí. Veru, že vtedy nikto z nás nemohol a nemyslel na hmotnú náhradu svojej práce, a my nemohli sme sa nadáť ani len uznania sveta. Ačkokoľvek sláva je osten, ktorý divy tropí, z našincov žiadon nadáť sa sa jej nemohol, keď jim jej náš národ poskytnúť nebol v stave. A medzi tymito pracovníkmi bez nádeje na odmenu a uznanie, bol Jungmann prvý, i čo do príčinlivosti, i čo do obetí — ktoré prinášal, i čo do ochoty — ktorou všetko podporoval. Nebolo ná-

rodniého podniku, nebolo národnej myšlienky vtedajšej doby, ktorej by on nebol býval podporovateľom, ku ktorej by on nebol prilnul s celou dušou a myslou. A pri tom všetkom bola jeho skromnosť ešte väčšia; on síce

nebol bohatý, ale na naše strany bohaté podporoval dobré snahy; som toho svedkom, som viac, lež kto iný z Vás pánovia, lebo som to sám zakúsil.

(Dokončenie nasleduje)

Dopis.

Turč. Sv. Martin, 2. Nov. Dla č. 293 maďarského časopisu „Reform“ pán Móric Tomesányi, predseda kr. súdu v Turč. Sv. Martine denuncioval katolícku a evanjelickú elementárnu školu, že sú pre obyvateľstvo T. Sv. Martina nedostatočné a neuspokojujúce; denuncioval spolu i t. sv. martinské gymnásium z „ducha panslavistického.“ To mu ležalo na srdci, že tieto ústavy zo Slovákov nevychováajú Maďarov, i vyzýva uh. vládu, aby v T. Sv. Martine založila nekonfessionálne školy. No „Národné Noviny,“ ktoré v taktu-

plných rukách p. Viliama Pauliny-Tótha znajú mužne odriazať skrivodlivé očerňovania vlastivných snáh slovenského národa, i z príležitosti tej vytyčili zástavu k obrane národnej cti, pod ktorou bratia evanjelíci korporatívne zavrátili tamtú skrivodlivú denunciaciu pána Tomesányiho. Nepochybujem, že v tieto dni „Národné Noviny“ prinesú podobné ohradenie sa i zo strany katolíkov turč. sv. martinských. Zastaňme si ovšem za vzdelanie národa, ale od nekonfessionálnych škôl vyslobod nás Pane!

Listareň redakcie a administrácie.

P. F. K. v P. Vaša bulharská povest „Marko“ musí trocha dočkať, kým príjde na ňu rad. Iné práce ležia u nás už dosť drahú dobu. Darmo je, nemožnosť nemôžeme prekonať. Keby sa u nás taký belletristický časopis udržať mohol, jako je na pr. český „Světozor,“ nehnevali by sa na nás naši spisovatelia. Ostatne — dobrý to znak na poli našej belletristiky. Čo sa nás týče, my uverejňujeme to, čo za času primerané držíme. Za príspevok pre „Slovesnosť“ ďakujeme. Pokračujte, aby sme, jako posiaľ, celú „Slovesnosť“ sami zaplňovať nemuseli. — P. J. C. v S. Nemusel si sa tak rozhorliť. Ľudia sme ľudia. I pri najlepšej vôli stane sa chyba. Keby mal „Orol“ aspon 800 opravdivých predplatiteľov — vyplnila by sa Tvoja túžba; v terajších pomeroch našich to ináč nejde. Zle to u nás, keď také sily, jakú v Tebe poznám, od spisovateľského účinkovania sa odtahujú. „Slovesnosť“ bola by ešte inakšia, jaká je. Filologické pojednanie čakal som už dávno od Teba. Na zdar! — Gosp. M. J. D. v Prahe. Časopis Vám posielame. Že bratov svojich v Srbsku s našou literatúrou obznámiť idete, za to Vám každý Slováč bude povďačným. Bôh Vás posilňuj vo Vašom „zátíši;“ my Vám ho nezavidíme, — ačkoľvek i náš národ v takom „zátíši“ žije. Na zdar! — PP. Botto, Graichman, Nezabudov. Zapomneli ste na nás? — P. M. F. Báseňky vyjdú. — P. P. G. v P. Milú máte reč, no nenie ešte básnická. Čítajte poetov, píšete, opravujte, kým sa vyvine váš Pegasus, že bude môcť iste smele lietať. V básňach musí byť prosodia šetrená.

Básnická omladina musí starý šlendrian odhodit, ináč nič nebude z nás. Nenie to Herculesovou prácou v prízučných trochejoch a jamboch písať. Kto to nedoviede, nech ostane pri próse. — Pred- a nedoplatky poslali nám p. páni: A. H. Š. a L. Č. vo V. R., S. C. v O., J. K. v J., L. V. R. v Z. P., K. H. a A. S. v N., dr. V. M. v N., J. O. v Z., P. O. v Sz., J. Z. vo Zn., Fr. Bl. vo Zv., J. O. v B. Š., S. Sz. v H. Str., S. S. v T., A. K. v Č., S. V. v Taxenbachu, A. F. v M., J. St. v K., J. Zl. v Z., S. R. v C., D. L. vo F., J. P. v P., F. F. vo V., pani A. Szl. J. v N., J. v Pr., S. J. vo Vs., J. H. v J., L. P. v P., F. M. v Kl., J. V. vo V., J. Z. v P., J. M. v K., J. M. v M., J. H. v R., J. D. v J., A. Kr. v M., S. R. v J., pani A. Kl. vo V. T., E. S. v Z., J. D. v D., J. A. a J. B. v N. J., S. M. v N., J. V. v N., A. J. v H. B., M. K. v P., J. Č. v P., V. H. v N., G. K. v L. — Srdečné dieky! Prosíme patričných pánov, by i oni hlasu nášho si povšimnuli a podlžnosť svoje čo skôr vyrovnali. — Veľk. p. F. L. vo V. V. Srdečné dieky za tak štedré podporovanie časopisov našich. Bôh Vám to stonásobne odplat! — Mnóhým priateľom. My sme hotoví „Orla“ i budúce vydávať, no i na jeho sdokonalení všemožne pracovať; jestli len slovenské obecnstvo tak nás podporovať bude, aby sme ne useli i vo dne v noci pracovať i ešte vlastnými peniazmi administráciu vydržiať. Rozmýšľajte a pracujte! Zaznačili sme Vás na budúci rok. Na zdar!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievdzí (Privigye):

Celoročne na „Orla“ a „Slovesnosť“ 4 zl., polročne 2 zl. r. č. — Študenti a remeselníci mládež, i chudobní učítelia obdržia oba časopisy za 2 zl. „Orla“ a „Slovesnosť“ možno i osobitne obdržať a vtedy stojí „Orol“ 3 zl., „Slovesnosť“ 1 zl. — Oba časopisy vychádzajú ročne vo 12. sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na štvorke. — Roč. II. a III. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Knihtlač.-účasť spolok v T. Sv. Martine.